

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
9/2022

WorldCon 2022 – Chicon 8

Osmdesátý Worldcon se konal od 1. do 5. září; jmenoval se Chicon 8, protože byl už osmý v Chicagu (po letech 1940, 1952, 1962, 1982, 1991 – z toho psala reportáže do Ikarie a Interkomu Eva Hausero-ová - 2000 a 2012).

Čestní hosté

Edie Sternová a Joe Siclari (fanové – manželé, zakladatelé archivu Fanac.org, kde jsou naskenovány tisíce fanzinů od 30. let do dneška)

Steven Barnes a Tananarive Due(ová) (autoři – manželé)
Erle Korshak (First Fandom, obdoba Parcorána. Zemřel loni v necelých 98 letech, ale zůstal hostem i. m.)

Aktuality

Usnesení valné hromady World Science Fiction Society č. D.5 (krátký název: **Solidarita s Ukrajinou**)

Valná hromada se usnesla projevit solidaritu s ukrajinskými fanoušky uznávající, že Ukrajina byla napadena fašisty. Vybízíme všechny, aby bojkotovali ty, kdo chtějí ilegální invazi propagovat nebo podporovat. Valná hromada se těší na návrat svobody a fandomu na Ukrajinu.

Usnesení D.6 (krátký název: **Sergej Lukjaněnko**)

Valná hromada se usnesla projevit solidaritu s ukrajinskými fanoušky a odsoudit odpudivé výroky čestného hosta Worldconu 2023, Sergeje Lukjaněnka, označující Ukrajince za nacisty a podporující ilegální invazi na Ukrajinu. To je naprosto nepřijatelné. Lukjaněnko by neměl být propagován ani oslavován a my žádáme organizátory Čcheng-tu 2023, fanoušky a účastníky, aby odmítli Sergeje

Lukjaněnka jako svého hosta. Je ostudné, že mu nějaký Worldcon vzdává čest.

Došlo také ke změnám pravidel korespondenčního členství na Worldconu a v pravidlech udílení cen.

Celkově to zřejmě byl povedený con, zejména proti loňskému, poprvé v moderní historii byl zrušen každodenní tištěný zpravodaj (list A4), ale se se tradičně sestavovala fanzinová antologie, v níž (snad) byl i příspěvek Honzy Vaňka jr., mj. o chystané antologii české SF v angličtině *Bradbury's Shadow...*

Chicon se rozhodl neorganizovat cenu Retro Hugo s tím, že zájem o ni zásadně klesl, ale nahradil ji programovou linií, která se SF z roku 1946 věnovala; koordinovala ji Němka Cora Buhertová, která zároveň vyhrála Huga v kategorii Fan Writer.

WorldCon 2023 bude v Čcheng-tu v Číně. Více na <https://en.chengduworldcon.com>

WorldCon 2024 bude v Glasgow ve Skotsku. Více na <http://glasgow2024.org>

O ročník 2025 má zájem Seattle, další budoucnost je nejasná (pořádání Worldconů je stále náročnější): na 2026 kandidují Los Angeles a „Pharaoh-Con“ v Káhiře (kam se přesunul tým Saúdské Arábie, který Chicago před dvěma lety drtivě porazilo); na 2027 zatím jen Tel Aviv; o 2028 se přihlásil fanoušek z Ugandy s podporou tamní obchodní komory (ovšem pokud ho někdo bere vážně, upozorňuje, že s lidskými právy to není lepší než v Číně); o 2029 má zájem Irsko.

Z různých zdrojů na chicon.org, worldcon.org, File770.com aj. se

Jan Vaněk jr. a Zdeněk Rampas

OBSAH

WorldCon 2022 – Chicon 8	1	Arvéd aneb Okultista udavačem	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Terraforming Mars	21
Hvězdný bulvár	3	Časem s vědou – září	23
Alistair Rennie: Chmurný Válečník	7	K velikosti o červivých sucharech	24
Generál a virtunaut	8	O ruské ekonomice, kartelech a ...	25
D. Bykov: Strugačtí – Piknik u cesty	9	Cena Karla Čapka 2023	28
P. Djelí Clark: Vládce džinů	11	Fénixcon + Parcon 2022	28
Tráva aneb Skvělý sex	16	Kate Mulgrew v Praze	28
Sherlock Holmes kontra upíři	17	2 + 2 = 5	28

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Ó slyšte členářové o hrdinném reku, který hrůzy dovolené slavně překonal a přichází s dalším Interkomem! Takhle jsem si to ale původně nepředstavoval, mým poprázdninovým plánem bylo vynechat září a pak udělat dvojčíslu. Množství výborných příspěvků mnohdy na hranici excelence mě ale přimělo přece jen se do zářijového čísla pustit. Ale znáte to, posledních 10 % práce trvá 90 % času. Takže Interkom nevyjde, jak se zatím od ledna dařilo, k začátku daného měsíce, ale spíše na jeho konci.

Doufám, že vám nevadí, když se pokouším (byť s měsíčním zpožděním) dokumentovat a fixovat pěnu dní okolo SF a naší komunity. Je to takový tik z dob minulých, kdy každá zmínka potěšila a zdála se hodná zapamatování. To na vysvětlenou

třeba k textíku O scifistech jinde (na straně 19).

Bližící se Fénixcon (str. 28) mi připomněl minuloroční famózní divadelní představení Pikniku u cesty, a to zase esej Dmitrije Bykova, na kterou mě upozornil Honza Vaněk jr. Děkujeme překladateli, kterého jsme nedokázali dohledat.

Petr Svoreň nám přes kruté zdravotní problémy včas podal report o hře Terraforming Mars, hned dvěma recenzemi na hranicích eseje či studie přispěl Jirka Grunt, Ivo Fencel zabádal o spojitostech osudů hraběte

Dráculy a Sherlocka Holmese, Pavel Mandys už stihl zhlédnout film Arvéd... Franta Houdek nám připomněl výročí geniálního Jeana-Françoise Champolliona a mořeplavce a organizátora první cesty kolem světa Fernãa Magalhãese. Po debatě s Františkem Novotným jsem nabyl dojmu, že Kolumbus i Magalhães se odvážili vydat na cestu i díky své značné neinformovanosti o tom, co je čeká. Podle v té době velmi populárního globu Martina Behaima (rodáka z Českého Krumlova) byl svět daleko menší a tím pádem i cesta kolem něho značně kratší. Nezapomínejme, že Kolumbus také původně mířil do Indie.

Situace na ukrajinském bojišti se pro náš měsíčník mění příliš rychle a často. Co je ale už desítky let stejné je hospodářské uspořádání Ruska. Proto v Cestě do hlubin rusákovy duše tentokrát probereme ruskou ekonomiku ze zajímavého pohledu Kamila Galejeva.

A máme tu nový školní rok, těm školoupovinnými dítky požehnaným vtípek výše možná připomene, že ještě dnes musí... **Zdeněk Rampas**

Předplatné i doplatné, **ZMĚNA**

Zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Letos 400 Kč (respektive 16 euro, nebo podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste, napište mi. **ZR**

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 9/2022 (358)

Adresa redakce INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.,
Michaela a Dagmar

Autoři tohoto čísla

Dmitrij Bykov, Milo Burdátš,
Ivo Fencel, Jaroslav Flegl,
Kamil Galejev, Jiří Grunt,
František Houdek, Invi,
Jan Křeček, Zdeněk Rampas,
Petr Svoreň, jr., Jaroslav Veis

Fotografie

Dalibor Čáp, Robert Spousta

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt,
nakl. Epoque, Petr Habala,
Jan Haberle, Richard Podaný,
Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 7. 9. 2022

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Když nemůžu usnout, počítám ženy, se kterými jsem spal.
A proč ne ovečky?
To bylo jenom jednou.

SH_PANDA

V OSN už dlouhé roky působí komise, která má za úkol najít rozdíl mezi teroristou a národním osvoboditelem. Jediný rozdíl, který našli, je – Nobelova cena míru...
Hynek Kmoniček

Mnozí první budou poslední a poslední budou první.
Matouš 19:30

Vážení zákazníci, nově pro vás otevíráme pokladnu číslo 3.
Lidl 16:10
HITMAN

● 2. srpna máme v domě další řemeslníky, tentokrát podlaháře, chvíli to vypadalo, že nás i vytopí. Odpoledne navštívili redakci Interkomu Dalibor Čáp a Standa Čermák (↓) ze spřáteleného fanzinu Světelné roky. Ty brzy oslaví čtyřicet let od vydání prvního čísla. Vyšlo nám počasí, Standa zalitoval, že se u nás neobjevil dřív, ale má to skoro stejně daleko jako Dalibor ze Spořilova. Světelné roky vycházejí déle než Interkom a už před časem došlo na jejich pětisté číslo. Standa navíc donesl deset letošních SR (poslední bylo tuším číslo 598), mohu mu jen tiše závidět jeho pracovitost. Povídáním o SF dávnověku jsme účinně odváděli od badatelské práce Honzu Křečka, ale snad se také dověděl něco nového.

A dnes by se Robert Holdstock dožil 74 let. Věnujte mu tichou vzpomínku... Stejně jako Iain Banks se stal obětí britského zdravotnictví, které si ze socialismu a kapitalizmu vždy neomylně vybralo to horší.

● 3. srpna pořádáme večírek inspirovaný Honzou Vaňkem jr., který v pondělí na šipkách řekl, že je škoda, že je Líba ještě v Brně, že by jistě ráda potkala Honzu Křečka. Hned jsem začal

organizovat, napsal jsem Vilmě, zda se neutrhne, a Honzovi, že ještě uvidíme jak Vilma. Pak jsem se neozval a Honza měl akci za odtroubenou. Zato na Sargo mé maily zabraly parádně, odpověděla: *Ty víš, jak vylákat lišku z díry!* A protože se Jára vrátil z korporátu dříve, přijeli oba stejně jako Martin s Vilinou. Po sedmé se od známých vrátil i Honza Křeček (↑), takto hlavní záminka minivečírku, takže se nás nakonec sešlo sedm, s naší prvorozenou nadějí a pýchou osm.

Když se setmělo, společnost se genderově rozdělila na dámskou část okolo lehátka, kde odpočívala Sargo, a pánskou u houpačky, kde se usalašili Jarmík a Jajoch. Dámy probíraly děti, bydlení, nemoci a drahotu, pánové Mnichov, Ukrajinu a filmy. Prostě patriarchát jako když vyšíje ☺

● 4. srpna se na chvíli zastavil Jaroslav Olša, jr. Je v ČR na pravidelném letním setkání diplomatů s prezidentem. Ocenil můj březnový postřeh, že je to první velká válka mezi moderními, tj. vymírajícími národy. Nevím, jakou roli to hraje na ukrajinské straně, ale Putin si dává pozor, aby etnických Rusů umíralo co nejméně. Hlavně mě potěšilo, že čte i mé úvodníky (tedy Jaroslav, ne Putin), velmi často v nich nějak doplňují články v čísle dál, ale většina líných čtenářů se to nedoví.

Večer jede Honza Křeček na Náplavku, kde probíhá křest Plavu, Miša balí recenzní výtisk knihy *Dámský gambit* pro spolužáka šachistu, Honzu Kašpara, autora *Sojůzu na vlastní kůži*, třeba se dočkáme recenze z pohledu profíka.

● 5. srpna pořádáme minivečírek, je třeba dojíst meloun z minula, nakonec dorazil jen Honza Vaněk, Líba opět propadla workoholismu, ale snad se s Honzou Křečkem potkala včera na parníku Plavu. Honza Vaněk udělal část korektur minulého Interkomu, zbytek bude na Michaela, a probrali jsme plán sebraných spisů Ivana Kmínka.

Synci večer vyrazili na historický sraz pařanů *Diabla* ke Džbánu, ráno dorazili totálně promoklí. Jsem zvědav, zda z toho jednou nevznikne lidová tradice, jako je třeba Jízda králů.

● **6. srpna** Honza Křeček odjíždí, stihl prostudovat jen drbárny v Nemesis a pár Interkomů. Franta Houdek posílá vědu do příštího čísla, musíme sebou hodit, Miša teprve dokončuje korektury aktuálního.

● **7. srpna** kompletuju bibliografii Ivana Kmínka a s Jardu Olšou pracujeme na knize o krajinách na severovýchodě USA. O půlnoci konečně posílám srpnový Interkom do tiskárny.

● **8. srpna** zjišťuji, že jediná povídka Ivana Kmínka, kterou nemám, nebo ji Kramerius či ebuka/ný/ři neoskenovali, vyšla v roce 1984 v AZ magazínu. Michaela mi poradila, abych prohledal internetové bazary, a do konce týdne mi snad přijde celý ročník za 300 Kč + poštovné. Jirka Olšanský se přidal k akci Scifistických cvičení a slíbil napsat povídku *Andy Warhol ve službách Pentagonu* a Eva Hauserová informuje, že už dozrávají fiky a blíží se čas na fíkový večírek.

● **9. srpna** skenuju neznámé Ivanovy povídky a posílám je ke zpracování Frantovi Hlousů. Jediný, kdo je v posledních čtyřiceti letech četl, byl vlastně Honza Czechacek. Píše o nich v diplomce *Vznik fandomu a „realistická fikce“ Jana Hlavičky a Ivana Kmínka*. Vzpomínám si, že když u nás byl, některé si skenoval, ale nemůžu najít příslušný soubor.

Ozval se Pavel Poláček, zda už jsem vymámil z Ondřeje Neffa anotaci jeho bilconské přednášky?

Večer Dagmar donesla nové šipky, chtělo by to začít trénovat na Filipa.

Po vši té práci se odměňuji filmem *Predátor: Kořist*, nejvic se k mým pocitům přiblížil na csfd.cz Enšpigl: *No páni, teda že se v týchle pomatený době dočkám přímočarého, drsného, ale přitom rozhodně ne pitomého bijáku, to už jsem ani nedoufal*. Pokud tedy dokážete odfiltrovat agitku *všichni bílí jsou špatní a žena nepatří jen k ohništi*, která je samozřejmě součástí balení, ta jej aspoň úplně neprotrhává a nesype se nevyžádaně mimo obal, dodávám já.

Inka Hanušová posílá texty svých pohádek, blíží se další pěkná kniha.

● **10. srpna** vstávám připravený skenovat, leč sotva vylezu ze sprchy, volá David Pohribný, že je na letišti, kam doprovodil své ženské, zda by se mohl zastavit. Popovídáme o projektech a zkušenostech se skenováním, mezitím řemeslníci v patře dokončí práci a je třeba jít jim to pochválit. Ještě ani není zapláceno a volá pan Sládeček, že v rekordním čase vytiskli Interkom (a že zítra nebudou v kanceláři). Tak vyřáším na Hradčanskou a za chvíli jsem tak ucabrtaný, že se mi už nechce nic dělat. Nicméně nezdolná Michaela začala uklízet dům a tak se pokouším chabými silami přispět...

Doufám, že se dokopu alespoň k rozeslání PDF internetovým odběratelům Interkomu.

A něco pozitivního, Vilma svolává na devatenáctého večírek, odjedeme tedy do Krkonoš o den později, tomu říkám dvojitá výhra...

● **11. srpna** volá Ondřej Neff ohledně povídání v Bílovci a spolupráce IK s Neviditelným psem. Příjemná půlhodina, ale ke skenování se hned nedostanu. Zvláště když se pak ozval ještě Martin Petiška. Odpoledne se zastavíme na Břežance. A dovídáme se, že Aleš Koval slaví 69. Dodatečně blahopřejeme.

● **12. srpna** Jirka Olšanský v rekordním čase napsal a poslal slíbenou povídku. Pavel Houser sestavil e-knihu postřehů o psech Psověda.

Roman Hruška se ptá, *jak to bylo s těmi fanzinovými komiksy Král Conan, které vydával SFK Parsek v roce 1989? Mělo jít o komiksy do Německa a tiskly se u nás. A tak jich bylo pár přiložených v češtině. Aspoň co mi tehdy říkával Šamman. Nevíte někdo něco bližšího?*

Večer rozesílám pozvánku na večírek u Klímových.

● **13. srpna** Inka posílá další mail, dodatečně se ukázalo, že její pošta mé maily automaticky házela do spamu, ale mezitím jsme užili ještě spoustu komunikační legrace.

● **14. srpna** nás navštívil Mišin bratr Standa s přítelkyní, zůstal nám po nich obří meloun, raději jsem rozeslal pozvaným na zítřejší šipky varování před další donáškou melounů.

Přemlouvám Zdeňka Rosenbauma a Slávka Švachoučka k účasti na scifistických cvičeních, Petr Krejzek hlásí, že už má skoro čtyřicet mikropovídek...

● **15. srpna** vyhlížíme velkou bouří, před kterou varovali meteorologové, pak ale v okolí Prahy vznikla jakási kapsa pěkného počasí a zazdalo se, že dojde na šipky venku. Nicméně já zůstal naladěn představě, že se budeme choulit v domě, a věnoval jsem se práci.

Takže když dorazili první hosté, Pavel, Dagmar a Filip, nebylo ještě nic nachystáno. A dokonce ani dýňový nákyp ještě nebyl v troubě. Pak přijeli Jára s Gariškem, Hanka, Pavel Dobrovský a Eva Hauserová, která dovezla krabici velkých zralých fiků z její zahrady. Dali jsme šipky, nové stfely se ukázaly jako trochu devastující pro terč, no však už bude mít nějakou desítku let za sebou.

Pak jsme dali řeč o filmech, já zmínil *Oko v oblacích*,

<https://www.csfd.cz/film/386391-oko-v-oblacich/recenze/>

kde mi přišel docela trefný Verbalův komentář. Pavel zmínil *Čtyři lvi*, film o teroristech packalech,

<https://www.csfd.cz/film/275183-ctyri-lvi/prehled/>

a pak jsem si v rámci demonstrace různosti kultur i v Evropě vzpomněl na film *Krása neřesti*, Hanka ho také kdysi viděla a říkala, jak jí kdysi vzal spaní.

<https://www.csfd.cz/film/34997-krasa-neresti/recenze/>

Boženka nemohla přijít a všichni ostatní byli příliš líní, maskovali to přejedením, aby se pustili do zpracování olbřímího melounu. Napadlo mě vzít jej v pátek k Vilmě, pak jsem ho potěžkal a zjistil, že to asi nepůjde, dodatečné zvážení ukázalo, že má 9,5 kg.

● **16. srpna** probíhá vzpomínání z večírku, skenuju a píšu Zdeňku Rosenbaumovi a Slávku Švachoučkovi, zda by se nechtěli zúčastnit Scifistického cvičení a napsat mikropovídku.

● **17. srpna** ráno přiletěl z USA Martin Gilar a cestou z letiště se u nás zastavil. Přišel i Honza Vaněk jr., takže bylo co probírat. Martin už v pátek odpoledne míří do Orlických hor, takže klímovský večírek mine. Probrali jsme hlavně rodinu a zdrbli společně známé, jak už to chodí.

● **18. srpna** vynecháváme Břežanku a místo toho povečeříme s Danielou Kovářovou ve znovuotevřeném Pivovarském domě v Ječné. Vyměnili jsme si knihy, popili pivo Restart a popovídá-

li o její senátorské kampani. Má spoustu konkurentů, třeba ANO proti ní vyslalo žokeje Váňu, skutečnou váhu má asi současný senátor, který je zároveň starostou jedné z obcí senátního obvodu.

Večer mail od Terezie Holešínské, děkuje za Interkom 8, pošta zjevně sedmičku někde zašantročila.

Konečně zase večírek

● **19. srpna** dokončuji kolekci všech známých povídek Ivana Kmínka, seřadil jsem je podle odhadovaného (v některých případech autorem uvedeného) data vzniku. U Klímových je předám Honzovi Vaňkovi jr. Většina povídek byla digitalizovaná OCR a vyžádá si kritickou korekturu.

Odpoledne vyrážíme s taškou na kolečkách k Vilmě a Martinovi, jinak bychom nedokázali přepravit zatím netknutý olbřímí meloun. Vyjeli jsme dřív, protože jsme všude při cestě metrem museli využívat výtahy, takže jsme nakonec dorazili první. Vilma s Martinem ještě chystali okolo deseti kilo masa na grilování a několik pekáčů zapékané zeleniny. Hned mě napadlo, že masa a melounů je zhruba stejně, takže by se mohly podávat spolu jedna k jedné. Brzy po nás dorazil Viktor Janiš, to se asi stalo poprvé, aby přišel ještě před Honzou Vaňkem jr. Nicméně ten jej s Líbou brzy následoval.

Pak přijela Sargo s Gariškem a s drobným zpožděním Stáňa Kučová s Petrem Zachem, špatně si zapamatovala pozvánku a vyrazili až na sedmou, potom se z korporátu utrl Jára Míkovec. Seděli jsme na terase nad kapřím jezírkem, Vilma přichystala sezení pro případ deště, který se ale nějak nedostavil, a chvála bohu byli jsme líní přenosit vše na trávník. Petr je velkým fanouškem cestopisů Martina Gilara, škoda, že ten už mokne v jiné části Česka. Nakonec se ukázali ještě Bára s dcerou Viktorkou a jejím americkým přítelem Maxem.

Probrali jsme nové vydání Farmy zvířat, Ukrajinu, Merklovu, lovkyni fejkňus Alexandrovou... Došlo i na manželství pro všechny, mám za to, že tohle by mohl být dobrý bod (třebaže celkem arbitrární), kde by se alespoň na čas mohlo pokrokářské běsnění zastavit. Protože pokud MPV projde, jsem si celkem jist, že se tady věc nezastaví a okamžitě vznikne tlak na změnu výuky, slabikáře se dvěma maminkami či tatínky, pak s maminkou, která byla dříve tatínkem, hned za tím bude následovat krátký příběh o kamarádce, která si vybrala jiné pohlaví, doplněná větou, že já si ještě počkám, než se rozhodnu definitivně.

Padla možná relevantní námitka, že když to nebude ve slabikářích, dovědí se *to* děti na Internetu a bude je *to* lákat tím více, kdežto bude-li to součástí povinné četby, přirozeně se jim to znechutí jako Jirásek předchozím generacím. Na tom něco je, ale nejde jen o děti, ale i o tety s modrými vlasy, které budou žádat o právo děti indoktrinovat, pardon poučit o jejich genderových možnostech, a ještě jim zmožní zmatek v hlavě, který je přirozený při přechodu z larválního stádia v dospělce...

Po chvíli začalo krápat a libovali jsme si, že jsme pod střechou... Když se déšť změnil v průtrž mračen a šňůry vody přešly z vertikály do horizontálního proudění, postřehl jsem, že ti, kteří včas zmizeli do domu a užívají si sucha knihovny, jsou ti

obvykle považovaní za chytřejší z nás. Toho se chytila Sargo a útěkem do sucha si také navýšila kredit.

Má pozice pod pergolou byla značně smáčenlivá, takže jsem měl brzy promočené triko, přesunul jsem se s deštníkem, který obětavě donesl Martin, do domu a převlékl si na holé tělo vestičku ve stylu Krokodýla Dundee. V knihovně jsem našel do suchého převlečenou Sargo, která se uvelebila na pohovce a na jednom stolku objevil Vilminu sbírku trofejí a cen, která byla následkem stěhování při rekonstrukci přemístěna a zviditelněna. Dosud jsem si neuvědomoval, kolik jich je, a jak jsou různorodé. Černí a zlatí mloci z CKČ a Akademie, Sfingy, asi tři Aeronautily, které jsem viděl vůbec poprvé, pár Ikarosů, Sloup s rudými hřeby (asi Cena o nejlepší fantasy), slovenský Dráček, Ludvíci... Kdybych nebyl debil, vyfotil bych si to... Napadlo mě, zda by některým Vilminým kritikům při pohledu na tu všeho chuť došlo, že její úspěch asi nebude následkem spiknutí fandomové věrchušky, ale jejího talentu, který byl od začátku nepřehlédnutelný. Možná by to uznala proletářská opozice kolem Rigor Mortis v devadesátkách, ale internetová chátka, často psychicky v nepořádku, by si nejspíš mlela své i nadále.

Když déšť trochu polevil, vydali jsme se se Sargo do Ruzyně, jako obvykle jsme přejeli, aspoň bylo více času, abychom si vše dopověděli.

● **20. srpna** vzpamatováváme se z večírku, Miša balí do Špindlu a já honem dodělávám nějakou knihu pro Martina Petišku.

Fénixcon otevřel registraci a Robert Spousta poslal info o dalším rojení Buriánovců.

● **21. srpna** si připomínáme události roku 1968, a odpoledne jedeme do Špindlu na dovolenou. Miša na místě zjišťuje, že

prodejna pro šetřivé rekreanty asi zkrachovala a její sortiment převzali místní Vietnamci s výrazně vyšší marží.

● **22. srpna** prší a alespoň není vedro. Nakupujeme a hned první návštěva České hospody mi prostřednictvím místní silné dršťkové rozhodila zažívání na několik dní dopředu.

Večer mi zavolal Honza Czechaczek, sháněl jsem ho, když jsem nemohl najít některé neznámé povídky Ivana Kmínka a měl jsem dojem, že jsme je skenovali pro jeho diplomku. Později jsem povídky našel v deskách označených *Kmínek: Sebrané spisy*. Oskenoval jsem cca 150 stran a pak našel i soubor Kmínek.zip se skeny, ukázalo se totiž, že Honza u nás bádá už asi před 8 roky, ne někdy před covidem, jak jsem si myslel, ten čas letí...

● **23. srpna** se vlečeme na tradiční procházku do Svatého Petra. Netradičně jsme se vrátili skoro suší.

Kupuji si u Vietnamců nějaké džogobely na spravení žaludku, jsou sice skoro dvakrát dražší než v Praze, ale zato týden po doporučeném datu spotřeby. ☺

Dalibor Čáp posílá senza fotky z návštěvy SF archivu se Standou Čermákem. Dočetl jsem novelku *Tráva*, druhou knihu z krásně udělané edice **M** nakladatelství Medusa Romana Tilocera. Stejně jako první svazek edice *Ta, co jde první* je připravena s péčí a invencí, které jsme doposud znali jen u věci od Jakuba „Gnóma“ Němečka. Bohužel tím podobnost končí, obě přečtená dílka mi na rozdíl od Němečkova portfólia přijdou docela slabá, snesitelná snad jen ve sbírce na nějaké společné téma, kdy by tyto zastupovaly jednu fasetu možností či nějaký ženský úhel pohledu. Jako další možnost už mě napadá jen čtení pro dekadenty, kteří už přečetli tolik dobrých věcí, že je nic nemůže překvapit a zaujmout, a začnou si libovat v nevzdělaném neumětelství... Ve skutečnosti je kolem toho haló nejspíše jen proto, že obě věci napsaly ženské, kdyby do nakladatelství něco takového donesl chlap, tak ho s tím shodí ze schodů... Už se těším na extatické pochvaly Borise Hokra. ☺

● **24. srpna** přestalo pršet a podnikáme výlet do Vrchlabí. V místním knihkupectví ještě mají posledního Kulhánka, tuším *Vyhliďku na věčnost*. Koupil jsem si tam staršího McEvana (Solar) a Miša kalendář z dobových pohlednic a k tomu jsme dostali magazín *Knihkupec* s Kotletou a Kristýnou Sněgoňovou na obálce. Při bližším ohledání jsem zjistil, že fotografie zařídila Miša Merglová a text Boris Hokr. Nesvatá čtveřice české fantastiky pohromadě. ☺

Mezitím v Praze probíhá premiéra filmu Arvéd. Honza Poláček mi později na můj dotaz napsal: *Premiéra byla skvělá, nikdo z kina neodešel :-)* *Na netu je úplná Arvédovská vlna, desítky článků, recenzí. Často bývám zmiňovaný s Malostranským džablem, tak se snad prodají i nějaké e-booky s dalšími knížkami. Jak se dalo očekávat, reakce jsou různorodé, ale kladné převažují. Pokládám to tedy za dost mimořádný úspěch.*

Já si neúčast trochu vynahradil sledováním korejského filmu *Parazit*. Já si to interpretoval jako poemu o pokrytectví, pohodlnosti a lenosti bohatých řešit problémy. Kdyby s kýmkoli, koho od nich parazitická rodina vypuzuje, promluvili na rovinu, mohli se zachránit.

Shodou okolností dorazila ten den i pozvánka na oslavu Korejského národního dne, samozřejmě se trefili do schůze KJV.

● **25. srpna** po návratu z rituální procházky po březích Bílého a bezpřívlastkového Labe se vrátili tropy...

● **26. srpna** po návratu z nákupu čtu na chalupě nalezenou detektivku *Tajemství filmového ateliéru* od Barrie Batese vydaného nakladatelstvím Vladimír Reis v Praze VI roku 1941.

Jde tak trochu o objev, dílko není ani v Databázi knih, ale antikvariáty o ní vědí, kde jsem se dověděl, že jde o pseudonym Miloše Kosiny (1905-1966), autora 43, s mým objevem 44 knih. Při četbě mě napadlo, kolik z našich oddechových velikánů bude za osmdesát let působit stejně směšně a neumětelsky. V celé knize jsem našel jednu zajímavou větu, potažmo přirovnání... *strnulý úsměv v obličejí (sic, kde jinde?)*, o kterém ženy říkaly, že je jak do sádry položený, nezdařený vtíp. Ale asi by nedalo velkou práci vyjmenovat mnoho současného spisovnictví, kde nenajdete ani to.

Vedra vystřídal vytrvalý déšť, ale Internet funguje, takže se dovidáme, že v Praze a Liberci je ještě hůř.

● **27. srpna** čtu Evoluční tání aneb O původu rodů od Jardy Flegra, viz Odpověchnuto na straně 22.

A píše mi Honza Poláček, viz výše.

● **28. srpna** píše na FB Roman Tilcer: *Když jsme se Anye Martinové rozhodli vydat novelu Tráva, měli jsme za to, že u nás autorku nikdo nezná. Jenže ona to není pravda. Někteří z vás o ní mohli slyšet už v roce 1991! Jak zjistil náš kamarád Jan Křeček, Anya Martin tehdy spolu s Philipem Nutmanem navštívila Prahu a jakožto velcí nadšenci do hororu se rozhodli vyhledat nějakou spřízněnou duši. Našli Ivana Adamoviče a ten o nich posléze napsal pár řádků do fanzinu Interkom!*

„Začátkem září mě navštívili dva fanoušci hororu z USA, Ania* Martinová a Philip Nutman. (...) Vypadali bezvadně – kožené bundy, dlouhé vlasy, černé šaty, punkový vzhled. Ania je rocková kritička, Philip je kritik hororových filmů, ročně shlédne zhruba 600 filmů (aargh!). Oba píšou horory, Philip dokonce publikoval jednu povídku ve slavné antologii *The Book of the Dead (Kniha mrtvých)*. Tato kniha se skládá z povídek posazených do světa Romerova filmu *Noc živých mrtvol* a ve všech povídkách vystupují (z hrobů) zombie.“

* Anya svoje jméno Ivanu Adamovičovi zřejmě nevyhláskovala, proto je tu zapsané chybně. Ale opravdu je to ona, ověřovali jsme to! <http://interkom.vecnost.cz/1991/19911064.htm>

● **29. srpna** už je to týden, co jsme mimo civilizaci. Pomalu si zvykám, usínám bez prášků, žaludek mě bolí jen občas, ale stále se probouzím rozlámaný. Jsou snad všichni, kdo jezdí na dovolenou dobrovolně masochisti?

● **30. srpna** se ozvala Mária Videka, která píše diplomku o Ivanu Foustkovi, potřebuje spojení na Ivana Adamoviče.

● **31. srpna** píše Petr Krejzek, že už mají s Longinem čtyřicet povídek na SciFistická cvičení a je čas na uzávěrku.

● **1. září** Honza Vaněk vytvořil perfektní stránku *Jan Poláček* na Wikipedii. Snad teď budou další články o Arvédovi informovanější.

Volá Londýn, pardon Longin, domlouváme uzávěrku antologie a další podrobnosti.

Zdeněk Rampas

Alistair Rennie: Chmurný Válečník

Jsou knihy, které nám dávají zvláštní příležitost opráší, kdyby náhodou byla zapotřebí, slova jako dekadentní, amorální, pitvorné, dendrofilní a s trochu čtenářské výdrže i kataklyzmatické. Ve světě, který nemá jméno, i když má mapu, žijí jednak lineární lidé (ti jsou zhruba jako my, tedy nic zajímavého), ale hlavně metaválečníci (což jsou takoví jakoby psychopati, ovšem malebně vylíčení). Jeden z metaválečníků nápaditě nazývaný Chmurný válečník se jednoho dne vydá na cosi jako výpravu, na které potkává řadu jiných metaválečníků, což skončí povětšinou velmi krvavě, ale mezitím jsme svědky různých delších filosofických odboček, o mnoho kratších pornografických přerušeni a středně rozsáhlých fakultativních výletů po okolí. Zmiňují to takto polopaticky, aby snad někdo nemohl říct, že nebyl varován. Důvodů, proč si podobnou knihu přečíst, se dá kupodivu nalézt několik.

Předně je příběh psaný s nadsázkou. Takovou nevtíravou, takže lze knihu brát skoro vážně i dočista jako parodii, čímž se snažím naznačit, že jak moc se budete u čtení bavit, závisí spíše na vašem naturelu. Mně imponovaly poznámky jako ta o možnosti předvídat budoucnost z podoby mraků: „Njednalo se však o proroctví, nýbrž o kognitivní asimilace okolností, jež živelní tělesa jako mraky dokázala shromáždit při pohledu na svět ubíhající pod nimi.“ (str. 141) spíše než některé jiné, takže jsem se jakožto intelektuál jen decentně usmíval. Ale umím si představit třeba společné předčítání s prožitkem o hodně hlučnějším. Svoji rozšafnost rozděluje autor spravedlivě, je jí prodchnuto všechno, co se v knize děje (a občas i to, co se neděje).

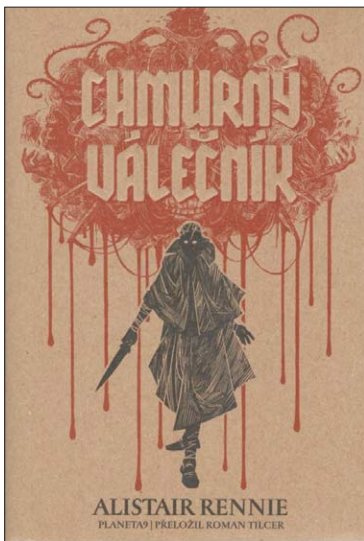
Překvapivě příjemní a čtenářsky zajímaví jsou i amorální hrdinové, a to nejenom svojí přepjatou absurdností. Jejich nahodilost je osvěžující i proto, že vlastně není možné zvlášť dobře odhadnout jejich roli v příběhu, tedy například, kdo má zemřít a kdo ne. Přesněji řečeno, zemře skoro každý, ale ne všichni hned. Výjimku představuje titulní hrdina, který se ale pro zpestření v knize občas nevyskytuje vůbec. Nejzajímavěji se amoralnost ovšem projevuje psychologicky, různé postavy přicházejí s nápady, které občas máme i my sami, ale na rozdíl od nás je nefiltrují nejen morálkou, ale obvykle ani úvahami o následcích. To pochopitelně úzce souvisí s tím, proč jich tak významné množství nehezky umírá, ale stejně je osvěžující na chvíli se vžít do někoho, kdo se řídí vlastně jen instinkty a nebojí se následků svých činů. Prožitek úzké souvislosti mezi činem a následkem, například mezi křivdou a trestem, je v dnešní dost složité době až neobvyklý.

Svévolnost, která skrze nahodilost vede k nepředvídatelnosti, je také určujícím principem ve výstavbě zápletky. Obvykle nemám zvlášť rád příběhy, kde se při vyprávění pravidel-

ně střídá více dějových linií. Alistair Rennie však tuto metodu nepoužívá mechanicky, jak bývá zvykem, ale dělá z ní zajímavý prostředek kompozice příběhu. Jeho příběh má ve skutečnosti jen jedinou dějovou linii, která se týká pátrání Chmurného válečníka po smyslu jeho chmurné existence, ale poměrně často se k ní připojují různé vedlejší linie, které autor typicky začne na dosti velkorysém prostoru vyprávět i dlouho předtím, než k vlastnímu připojení dojde. To knize nejenom dodává poměrně neobvyklou dynamiku, ale umožňuje mu to zajímavě pracovat s našimi čtenářskými očekáváními o tom, co a jak se může nebo musí stát. I zde ovšem autor dostojí vysokým nárokům pravé dekadence, protože zdaleka ne vždycky naše očekávání obrátí proti nám. Svoboda svévole je mu dražší než mrzký zisk podařeného literárního efektu.

Kontrast mezi pokleslostí námětu a vybroušeností vkusu, s kterým o něm autor píše, je nakonec zřejmý i tím, díky čemu kniha působí soudržně. *Chmurný Válečník* má přes tři stovky stran, což je na nezávaznou hříčku, byť formálně a vlastně i obsahově dovedenou k dokonalosti, poměrně velkorysý rozsah. Normálně bych očekával, že jednotlivé „povídky“, ze kterých se skládá, budou samostatně působit lepším dojmem než celek. Kniha postrádá vnitřní vývoj, téměř se neobjevují žádné strukturálně nové prvky, takže bych si myslel, že nás opakovaním časem začne nudit. Autor je však nekompromisní. Tváří se, že se vši vážností píše o čemsi důležitém. Ani na okamžik nepodlehne pokušení kabaretu, udělat například vtípek, kterým by připustil, že se obrací na publikum, jehož očekávání jsou ve skutečnosti jiná, než jaká předstírá. A co je pozoruhodné, my mu tuto vážnost na nějaké úrovni uvěříme. Není to jen nápaditost, s kterou autor recykluje základní prvky svého příběhu tak, že nám připadá, že se jejich potenciál nevyčerpal. Je to jakási opravdovost, díky které se stylistická sevřenost projevuje i jako dramatická jednota u příběhu, který by se jinak skládal ze samých nahodilostí.

Nabízí se proto otázka, zda se příběhu podaří dojít až ke katarzi, tedy závěru, který by všem jednotlivým kuriozitám dal ještě nějaký dodatečný smysl. Kniha nepřináší žádnou pointu, dopadne zhruba tak, jak by se dalo očekávat, což je ale při jejím pomalém a důkladném způsobu vyprávění vlastně spíše přednost, protože o nějakou náhlou pointu, která by působila rušivě a nevěrohodně, tady nikdo nestojí. Přináší však docela zdařilé emocionální vyústění, které je sice založené jen na osudech vedlejších postav, ale dokáže neuspokojivost jinak programově otevřeného konce úspěšně kompenzovat. Obecně platí, že Alistair Rennie má velmi dobrý odhad, kolik avantgardnosti si může dovolit a kdy je potřeba ustoupit konvenčním očekáváním, aby se kniha příjemně četla, takže z hlediska pří-

běhu se jeho vyprávění uzavře docela příhodně. Byl to konec kataklyzmaticky krvavý, ale vlastně i mne by zklamalo, kdyby byl jiný.

Osobně jsem byl spíše zvědavý, když už si autor tak vyhrál se svojí montypythonovsky „švihlou“ metafyzikou, zda se dočkám i nějakého, byť zcela fiktivního a libovolně výstředního existenciálního prozření. Pátrání Chmurného válečníka mělo navzdory vši své grotesknosti povahu *questu*, rytišského hledání svatého grálu. Skoro se mu totiž podařilo vyvolat v nás dojem smyslu: toho, že jeho nadsazené historky nesou i netriviální význam, který by bylo možné brát vážně. Nestane se tak, osud Chmurného válečníka zůstane otevřený nejen věcně, ale i ideově. Vůči běžnému standardu příběhů je tak *Chmurný Válečník* vlastně knihou antiromantickou. Na druhou stranu ale není ani knihou obrazoboreckou. Autor upřednostnil důsledně zachovat stylovou jednotu a osobní neutralitu, takže se nepokusil vybočit v žádném směru a knihu nabízejícím se způsobem uzavřel nejen dějově, ale i myšlenkově. Trochu mě to zklamalo, ale neřekl bych, že je to možné označit přímo za nedostatek. Kdyby nic jiného, autor nám nijak nenaznačoval, že máme očekávat cokoliv navíc. Člověka prostě jen zamrzí, když se mu zdá, že viděl nevyužitou příležitost. Kdybych měl svoje tápavé poznámky nějak shrnout, řekl bych, že *Chmurný Válečník* je kniha určená k potěšení ze čtení. Je to možná nejnekompromisnější cvičení ve stylistice, které jsem kdy potkal. Dočtení je jen jakýsi nevyhnutelný, ale nezajímavý vedlejší následek procesu čtení.

Zvláštní obdivnou poznámku zasluží péče, kterou knize věnoval nakladatelství Planeta9, protože prožitek, ne-li snad přímo potěšení ze čtení úprava knihy rozhodně podtrhuje. Pravidelně nepravidelného ořezu, který připomíná ruční rozřez a který nenápadně ztrpčuje listování v knize, si všimne asi každý. Starosvětsky decentní ilustrace, které tak půvabně kontrastují s obsahem knihy, možná ponouknou k nahlédnutí do tiráže jen některé. Ale jestli se příliš nemýlím (tiráž zde nečekaně decentně mlčí), je kniha vysázená Serapionem od Františka Štorma – a že něčím takovým uvidím pojednanou celou knihu, toho bych se alespoň já věru nenadál. Volně se vznášející tečky nad „i“, bachratě oplzlé závorčky, smrtelným prokletím zmutované háčky a čárky, to mě ve snech svojí pitvorností pronásledovalo několik nocí. Okuste a vizte skutečné sepětí formy s obsahem. Věcná škoda, že nepřekonatelné potíže se zásobováním zabránily nakladateli v použití ručního papíru s vlákny z vlasů zneuctěných panen, rád bych si býval připlatil.

Slovo dendrofilní se mi v tomto zápisku smysluplně použít nepodařilo, ale na nic jiného si ve spojitosti s *Chmurným Válečníkem* věrohodně stěžovat nemůžu. Jsem si jistý, že to stálo za tu námahu s čtením (a předtím psaním)? Nejsm. Ale literární zážitek to byl jedinečný, takže nelituji. Potěšení to sice bylo svým způsobem zcela abstraktní, ale stejně tak bylo zcela skutečné, a to se počítá. Zde ovšem více než kdy jindy platí, že můj prožitek nepřináší žádnou záruku ohledně toho vašeho, ale varování jste byli hned na začátku.

Jiří Grunt

Alistair Rennie: Chmurný Válečník, Planeta9, překlad Roman Tilcer, ilustrace Tomáš Kučerovský, 352 str., 399 Kč

Generál a virtunaut

Dva muži nám tento týden, jinak plný lkaní nad neschopností vlády odpovědět na otázku, čím letos v zimě topit, a jak to lidi zaplatí, oficiálně sdělili, že jsou připraveni sloužit národu pod praporem s heslem „Pravda vítězí“. I když už aspoň rok nechyběli v kurzovní nabídce sázkových kanceláří, o níž banální lidové moudro soudí, že vyhlídky prezidentských kandidátů reflektuje přesněji než průzkumy veřejného mínění. Odborné komentáře k jejich vystoupení už vyšly, dovolím si jen pár postřehů.

První na řadě byl v úterý generál Pavel. Na pódiu před kavárnou Písecká brána, za pultíkem se sloganem „Vraťme Česku řád a klid“ řekl, že právě tohle chce udělat. Byla to scéna plná symbolů. Z Písecké brány je to na Pražský hrad jen jednu stanicí tramvají daleko, oblibuje si ji kulturní větve pražské ódésky i devjické střední vrstvy a nešlo přehlédnout, kolik že důvěryhodných, seriózních a přitom populárních lidí kolem generála sedí.

Ze všeho nejvíce však pečlivě inscenovaný výstup působil dojmem, že jeho smyslem není ani tak vzbudit všenárodní vlnu podpory, jako učinit generála více „salonfähig“. Jestli totiž jeho image všeobecné přijatelnosti (sázkový kurs Tisportu 1:2) něco nabourává, a to zejména u lidí, na jejichž mínění se dává (slovenština pro ně má lahodně znející označení „mienkotvorní“), jsou to neustále připomínané roky členství v KSČ, krycí jméno Pávek u vojenské kontrarozvědky a vlastně vůbec lampasáctví, jak se říkalo důstojnické kariéře za minulého režimu.

No, nevím. Rubem téhle inscenace je taky obraz jakési umělosti, kterou kandidát působí. Myslím, že kdyby se firma Mattel rozhodla pořídit Barbíně kromě multikulturních kamarádek a přítele Kena taky inovovanou verzi tatínka, mohl by mu generál sedět modelem. Ale musel by se zkusit alespoň jednou tvářit jinak než odhodlaně, to děti moc neberou. Na druhé straně, na známky se to hodí.

Též bych si dovolil připomenout, že generál na Hradě už jeden seděl. Jmenoval se Ludvík Svoboda a v minulosti měl též kontrarozvědné stopy. V roce 1968 ho lidé vítali s nadějí, jeho konec však byl naprosto beznadějný.

Středeční kandidát má u Tisportu kurs 1:66, podle loňského Forbesu Forbesu je to 91. nejbohatší Čech. Excentrik a matematik tak dobrý, že z milisekundových pohybů měnových kurzů dokázal nadělat miliardy. V roce 2013 založil Nadační fond na podporu vědy Neuron, který taky dlouho financoval, takže klobouk dolů. Obávám se však, že tím výčet jeho smysluplných a veřejně prospěšných aktivit končí. Jakožto prezidentský kandidát se představil ve virtuální realitě a oblečku připomínajícím spíše skafandr jakéhosi virtunauta. Ze všeho nejvíce mám pocit, že vším, co ten člověk poslední roky dělá, se především baví; otázka ovšem je, zda dobře. Snad se mu v tom jeho metaverzu bude dařit, a možná, že tam na někoho i narazí. Ale voliči to jistě nebudou.

Jaroslav Veis

Odposlechnuto

Celý život jsem byl ten mladý já a najednou bác ho.

Jan Vaněk jr.

Dmitrij Bykov: Strugačtí – Piknik u cesty. Proroctví, které se vyplnilo

Nejpodivnější osud v celé tvůrčí biografii bratří Strugackých najdeme v Pikniku u cesty. Je třeba připomenout, že aureola jména Strugackých byla do značné míry determinována tím, že osudy jejich autorských prací byly podobně tajemné jako osudy jejich hrdinů. Připomeňme si Strugackých „Les“, který se se svou očividně antisovětskou, přesněji nesovětskou esencí a úžasným popisem vesnického života (mnohem přesnějším než veškerá vesnická próza) nečekaně objevil jak ve sborníku sovětské sci-fi literatury Helénské tajemství, tak v časopise Bajkal, a byl víceméně dostupný (byť třeba jen v knihovně) sovětskému čtenáři (je třeba podotknout, že fakticky k máni byl pouze sborník Helénské tajemství, zatímco vydání časopisu Bajkal bylo zakázáno a staženo – nikoliv však kvůli Pikniku, ale kvůli stati Arkadije Bělenkova, který v té době emigroval).

Naproti tomu Piknik, ve kterém zdánlivě není vůbec nic antisovětského, Piknik, jehož děj se odehrává v tajemné severoamerické zemi (nespecifikované, malé), Piknik, ve kterém není jediná sovětská realie, se jen zázrakem a s odřenými stránkami promýkl v roce 1972 do Aurory. A tato čtyři čísla, půjčovaná na jednu noc nebo dokonce jen na hodinu, byla jedinou možností, jak se s knihou seznámit.

A pak dalších deset let (možná o trochu méně) pokračovaly peripetie kolem sborníku, ve kterém měly ty nešťastné čtyři části vyjít, ty čtyři zvláštní příběhy o Zóně. Je prakticky nemožné pochopit, o co v díle jde. Což opět dokazuje, že sovětská cenzura a ideologie měly nadpřirozený čich, pochopily, co nechápali samotní Strugačtí, když vytvořili Piknik. Ale samozřejmě uhodli pravý obsah knihy dříve než ostatní. Příběh Rodericka Shoeharda, jeho rodiny a přátel je ve skutečnosti nejpříjemnější a nejpresnější práce Strugackých o sovětském projektu, nicméně naplnění došla až za 30 let.

A o čem přesně je Piknik u cesty? Jde o reinkarnaci starší povídky Strugackých Zapomenutý experiment. Prostě existuje jakási zóna, uměle ohrazená, kde proběhl nějaký monstrózní vědecký experiment, jehož výsledkem jsou zmutovaná zvířata (někdy mají místo očí bílou blánu, jindy zas blány mezi tlapami, nebo mají dvě těla, celkově obudný obraz), a celou dobu se snaží dostat skrze mříže ven, všechna ta havěť se vrhá proti oplotení a žadoní, aby byla puštěna. Už tam byl první odhad o povaze sovětského experimentu. Byl vytvořen obrovský experiment, ve kterém se objevili strašliví mutanti. Tyto mutanty je nyní třeba oddělit od okolního světa. Přitom je možné, že tito mutanti chápou, vědí více než zdraví, možná jsou i lepší než zdraví. Ale jsou navěky zavření za děsivou mříž, chyceni v síti.

Stroze řečeno, prostor zapomenutého experimentu či mimozemského pikniku u cesty je prostorem Zóny. Přitom nejdů-

ležitější, klíčová slova příběhu říká Roderick Shoehardt už v první části, když dostane v baru nalito na čtyři prsty whisky, napařuje se před novináři a říká: „Ano, máme Zónu, ano, jsme špinaví a máme strach, ale skrze naši Zónu promlouvá budoucnost, přes nás duje vítr z budoucnosti. (v originále: Máte úplnou pravdu. Je to díra a byla to díra. Jenomže teď je to díra do budoucna. A přes tu díru dostaneme do vašeho prašivého světa takové věci, že se všechno změní. Změní se život, bude jiný, tak je to, každý dostane vše, co potřebuje. Pro vás je to díra. Přes tu díru ale přicházejí znalosti. A když budou znalosti, můžeme třeba ze všech udělat boháče nebo letět ke hvězdám nebo kam bude libo. Taková je ta naše díra.“

A tato krásná i strašlivá slova plně vystihují tehdy dosud ještě ne zcela zformulovaný názor Strugackých na sovětský experiment: Ano, sovětský experiment je strašlivý, ale skrze sovětský experiment promlouvá budoucnost, protože celkem vzato je většina ostatních modelů světa odsouzena k zániku, pouze o tomto zatím ještě nic nevíme.

Samozřejmě metafora návštěvy mimozemské civilizace je Pilmanův radiant, tedy trasa, podél které jsou po světě rozmístěny zóny návštěvy; a hypotetický výchozí bod v souhvězdí Labutě, odkud „bylo vystřeleno“. Ve skutečnosti je Zóna metaforou božské návštěvy. Velmi často se říká „navštívil ho Bůh“ o někom, kdo je vážně nemocný nebo kdo přežil požár. „Božská návštěva“ je zjevení zázraku ve světě. Jak říká Pasternak (kterého měli Strugačtí velmi rádi): Zázrak je záraz a záraz je Bůh. // Když nevíme kudy kam, pak uprostřed zmatku nečekaně překvapí. Bůh navštěvující svět se nestará o komfort navštívené strany. Ve skutečnosti je Rusko, které přežilo revoluci, zemí, kterou navštívil Bůh a proměnil ji v Zónu návštěvy.

Legendární je starý příběh o tom, jak Strugačtí přišli na tenhle nápad. Chystali se psát nějakou jinou věc. Zdá se, že měla mít něco společného s Ošklivými labutěmi (v českém překladu v knize Kulhavý osud), procházeli se v Komarově, kde se obvykle scházeli ke společnému psaní, šli podél cesty, viděli stopy po pikniku a Arkadij Natanovič povídá: „Představ si, co si asi teď myslí mravenci při pohledu na ty plastové lahve, roztavené v ohništi, rozbité sklenice, talířky (tehdy ještě nebyly z plastu, ale mohly být, řekněme, papírové). No, co asi vidí, když na to koukají? Co vidí?“ Pravděpodobně úplně stejně by se na stopy cizí návštěvy dívali běžní pozemšťané. A nápad byl na světě.

Nakonec Strugačtí svá díla nijak nevysvětlovali – stále vymýšleli mnoho nového, nicméně interpretaci nechávali na svých čtenářích. Právě zde si můžeme všimnout, že náhodou, možná nevědomky, popsali sovětskou zónu – zónu zapomenutého experimentu – která velmi přesně charakterizuje celou sovětskou

realitu. Takže, zaprvé – je to opravdu špinavé, přeplněné místo, ve kterém se bez ladu a skladu válí stopy velkých vítězství, velkého pokroku, jakýchsi grandiozních neuskutečněných plánů. Je velmi podstatné, že se v Zóně nachází hřbitov, protože právě mrtví jsou hlavními symboly sovětského projektu, jeho hlavními hrdiny. A možná měl pravdu Pasternak, když řekl, že zemřelý Majakovskij byl jediný důstojný občan nové republiky. Je to republika mrtvých, pro živé je život v ní nesnesitelný. Zato mrtví v této republice, v této zóně, nacházejí druhý život. A prostě už nic nechápu, jsou to přízraky.

Pravděpodobně nejstrašnější scéna povídky, ta, která pozakazila spaní více než jedné generaci dětí (Strugacké samozřejmě četli převážně teenageři), je ta, kdy se zhmotní mrtví z hřbitova, který se nachází v blízkosti výjezdu ze Zóny. Tam se začnou objevovat divní lidé, kteří bloudí kolem a jdou jako slepí. Teprve později Roderick Shoehardt s hrůzou v jednom z nich pozná svého otce, který přijde domů z hřbitova, sedne si k jídlu, ale nejí, posadí se ke stolu a jen mlčí – mluvit se s ním nedá, ničemu nerozumí, je to jen přízrak. Takže Zóna – stejně jako Solaris (ve skutečnosti ta myšlenka přímo koresponduje se Solarisem), Zóna dokázala obnovit, znovu slepit nebožtíka z jakéhosi jeho genetického kódu.

A přesně takovou zemí, zemí ožvlých mrtvol, byl Sovětský svaz. Chodily po něm přesně ty samé přízraky dávných velkých idejí a pokoušely se nějakým způsobem připomínat skvělou minulost. V Zóně existuje spousta strašlivých vynálezů, jako například „ježibabí rosol“, který záhadným způsobem proniká kůži i masem, noha zůstane, řekneme, nohou, ale už v ní nejsou žádné kosti. To je také sovětský vynález, protože vykostění obyvatel – to je drtivá většina těch, kteří spadli do „ježibabího rosolu“ – to jsou ti, kteří zažili sovětský experiment. Jsou vykostění právě proto, že nemají žádný pevný základ, je nečitelné. Tady je, podle mého názoru, vnuknutí Strugackých naprosto zřetelné.

V Zóně se pochopitelně nachází i hlavní vějíčka – je to Zlatá koule, která plní přání. Jedná se o věčný sen o tom, že Zlatá koule, která v Rusku vznikla jako důsledek grandiozní společenské změny, přinese všem štěstí. A Roderick Shoehardt žádá právě naplnění komunismu: „ŠTĚSTÍ PRO VŠECHNY, ZADARMO, a NIKDO AŽ NEODEJDE S PRÁZDNOU!“ Jenže štěstí, za které je třeba zaplatit životem někoho jiného, jako v „mlýnku na maso“ – to je přece strašlivý podvod. Vždyť podle Strugackých vede ke Zlaté kouli „mlýnek na maso“ – neviditelné ústrojí, které člověka ve vzduchu ždímá „jak spodní prádlo“ a na zem padají jen jakési černé kapky. Jestliže je třeba pro splnění toužebného přání obětovat skvělého Artura, Mrchožroutova syna, kterého obdivujeme ve čtvrté části, pak jak vypadá tohle štěstí pro všechny zadar-mo? Je jasné, že Zlatá koule je stejně děsivý, stejně podlý švindl jako všechna ostatní lákadla Zóny. Ano, ze Zóny přichází budoucnost, ale neméně důležitý je hlavní cíl Zóny – děsivě oklamat, nelidsky lhát.

A na závěr si povíme o tom, jak se toto proroctví stalo skutečností. Všimněte si prosím, že nejpůvodnější scifi sérií poslední doby je Stalker (série knih napsaných na základě počítačové hry S.T.A.L.K.E.R.) – samozřejmě, tento Stalker vychází

z filmové adaptace Tarkovského, která byla natočena podle povídky Strugackých Stroj přání, a v podstatě nemá s Piknikem nic společného s výjimkou čistě formální podobnosti území –... nicméně, série Stalker vypráví o životě v záhadné zóně, podobně Černobylské, kam se chodí na „lup“ (jak tomu Strugačtí říkají). Jde o použití světa Pikniku u cesty, nicméně zde je tento svět rozšířen na celý postsovětský prostor. Samozřejmě v Zóně je možné hledat černobylské území, a tady se už Strugackým před očima začala objevovat ta strašná historie, protože právě do černobylské zóny chodili dobrovolníci taky na lup – pro příšerné zmutované pampelišky nebo houby, které tam rostou, pro pozůstatky mrtvého města Pripjať, které bylo také poměrně rychle vydrancováno mrchožrouty.

Dnes je však Strugackých metafora ještě zřejmější a hrozi-vější: my všichni chodíme na „lup“ do sovětské zóny. Sovětská zóna, která na území naší historické paměti zabírá zhruba 70 let, což není tak hrozné, přesto je pro nás dodnes zdrojem příjmu, zdrojem „lupu“. Chodíme si tam pro smyšlenky, pro „staré písně o tom podstatném“, pro koncepty vlastenectví. Zóna, která už dávno neexistuje, nás stále krmí idejemi naší kosmické nadvlády, utvrzuje národ v představách o velkém Vítězství a tak dále. Sovětská zóna – tento v současnosti nejdražší lup – se stala naším hlavním zdrojem identity. A to Strugačtí naprosto bezchybně předpověděli.

Další věc je, že i tahle Zóna má svá lákadla, za která se musí platit. A platí se tím, že stalkerům se rodí zmutované děti. Kdysi jsme si mysleli, že Agnes – no, že je to prostě obraz jakéhosi slepého osudu, který způsobuje, že stalkeri platí tak hroznou cenu. Agnes, která se narodila jako normální, veselá, zdravé dítě, a kterou ve skutečnosti od ostatních dětí odlišuje pouze to, že je pokrytá zlatou srstí a chybí jí bělmo v očích, které jsou proto sytě hnědé, podobně jako u psů nebo opic – mají jen duhovky. Ale zhruba v 10-12 letech se Agnes začíná měnit, začíná slova, přestává mluvit s rodiči a brzy se začne po nocích probouzet – sedí nehybně na posteli a vydává strašlivé skřípavé zvuky, jaké jsou někdy v noci slyšet v Zóně. A všichni se utěšují, že jde jen o skřípot důlních vozíků s pískem. Přitom takto křičí mutanti, kteří v Zóně žijí. Stalker pak říká strašidelná slova: „Zóna pronikla do těl našich dětí a změnila je, aby vypadaly jako ona.“

A právě toto vidíme dnes. Protože sovětská zóna pronikla do těl mladší generace a vyrobila z nich mutanty, přeměnila je na aktery historických rekonstrukcí, kteří se pokoušejí něčeho dosáhnout v sousedních republikách, přeměnila je v Naše, kteří chtějí být sovětštější než Sovětský svaz. Strašlivá mutace velkého švindlu sovětské Zóny pronikla do těl mládeže. V tomto smyslu je Piknik u cesty prorocký. Samozřejmě kdyby o tom řekli Strugackým, bylo by to pro ně překvapení. Ale koneckonců, proč by mistrovské dílo nemohlo překvapit i svého tvůrce?

Z videozáznamu přednášky ruského spisovatele a literárního kritika Dmitrije Bykova 16. 7. 2015: Strugačtí – Piknik u cesty. Proroctví, které se vyplnilo přeložil A Nikdy Jinak! 26. 2. 2019 <http://tapolitika.cz/na-kave/osobnosti/bykov-strugacti-piknik-u-cesty-proroctvi-ktere-se-vyplnilo/>

P. Djelí Clark: Vládce džinů

Nestává se zase tak často, abych se do čtení knihy nedočkavě pustil hned po jejím vydání, ale na *Vládce džinů* jsem byl zvědavý hned ze tří důvodů. První souvisí s tím, že se roku 1872 podařilo súdánskému mystikovi al-Džáhizovi v Káhiře otevřít průchod do sféry Káf, odkud se na svět vrátili džinové, čímž zcela změnil rozložení sil nejen v koloniální Africe. Alternativní dějiny odvíjející se z neobvyklé chvíle i zapojení arabské mytologie mi přijdou přitažlivé. Druhý souvisí s tím, že o čtyřicet let později je v Gíze spáchána magickými prostředky hromadná vražda, takže děj knihy bude podaný jako detektivka. Mám rád fantastické detektivky, kde je součástí toho, co nevíme, i znalost prostředí a reálií. A konečně jde o současnou západní knihu, takže nejspíš bude mít nutkání vymezit se vůči roli našich předků v historii. Jsem zvědavý, zda to bude něco zajímavého vypovídat i o nás, o našich současných tužbách a potřebách. Protože kniha získala cenu Nebula pro letošní rok, doufal jsem, že nesahám úplně naslepo, takže půjde o čtení, které alespoň v některém z těchto rozměrů bude zajímavé.

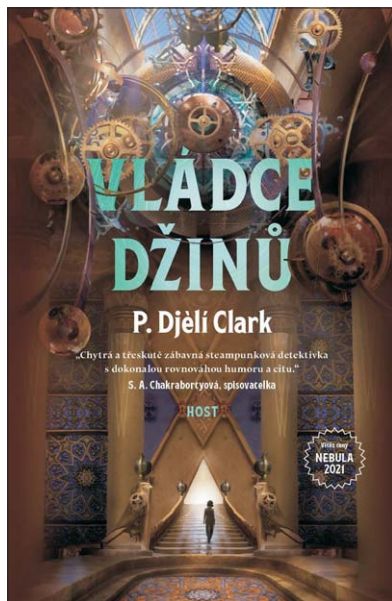
Pro netrpělivé zmíním, že mám jednu docela dobrou a celou řadu spíše špatných zpráv. Knize je ku prospěchu, že autor někde pozorně okoukal, jak se piší dobré knihy. Kdyby mi někdo ukázal náhodně vybranou kapitolu z prvních dvou třetin knihy, nejspíš bych si pomyslel, že jde o část výborně napsaného románu – nepůsobí ani trapně ani neuměle. Zvládnutí postupů jako zobrazení správné míry detailu nebo vnitřní dynamika textu udržující pozornost jde obvykle ruku v ruce se zajímavostí knihy jako celku. Špatné zprávy ovšem souvisí s tím, že autor jako by vůbec netušil, co si se svými kapitolami vlastně má počít. Výsledkem je něco, čemu jsme kdysi říkali „čtení na dovolenou“. Kniha, která je docela příjemná na přečtení, ale neklade na čtenáře žádné nároky a nenaruší onen lehký pocit nudy, který si spojujeme s odpočinkem na dovolené. Exotické rekvizity sice nedávají tak docela smysl a příběh je poskládaný z prvků, které si spojujeme s knihami o třídě brakovějšími, ale oboje se autorovi podaří dovést – v závislosti na našich nárocích – někam mezi „neurazí“ a „pobaví“. Zbytek zápisu je proto určený spíše pro čtenáře, které zajímá, proč vlastně prvky, které se zdají být dobré, takové nejsou, případně pro ty, kteří se podivují, jak podobná kniha mohla dostat Nebulu, jsou-li pro někoho podobné věci ještě vůbec důležité.

Prostředí, zápletka a postavy

Díky příchodu džinů se ze zaostalého a cizími mocnostmi ovládaného Egypta stane prosperující a moderně fungující země. Jak k tomu dojde, to nám autor s překvapivou pečlivostí

tají. Něco málo se dozvíme o následném průběhu vojenských a politických událostí, které příchod džinů ovlivnil. Moje dějepisné znalosti zde trochu pokulhávaly, ale třeba vitně kousavé poznámky o (vítězném) Mahdího povstání jsem ocenil, takže je možné, že čtenář s větším přehledem bude zaujat a odměněn ještě více. Sama alternativní historie ale námětem knihy kupodivu vůbec není, takže můžeme pouze z náznaků dovozovat, co, proč a jakými mechanismy se změnilo. To je trochu neuspokojivé, protože u knihy, která vznikla v roce 1912 bychom poněkud svévolnou změnu historie asi snesli, ale u dnešní knihy, která se odehrává v roce 1912, už očekáváme, že autor bude alespoň předstírat určitou míru vnitřní konzistence. V zásadě by se dalo říci, že Egypt verze 1912 s džiny je hlavně podstatně bohatší a tolerantnější společnost. Vlastně do značné míry připomíná nedávnou západní společnost, která by se zrealizovala o sto let dříve v Káhiře.

Zdá se, že primární vliv džinů byl vojenský a hospodářský. O vojenském se nedozvíme skoro nic, ale ten si zhruba dokážeme představit, místo pokročilejších britských kulometů zvítězila magie. Nezdá se ale, že by džinové v nějaké podstatné míře nahradili lidskou práci, potkáváme zástupy dělníků ze staveb a továren (jak se stalo, že se nemusí věnovat zemědělství, kniha zvlášť nereflektuje). Džinové spíše nahrazují inteligenci, jsou zmiňováni hlavně jako architekti a inženýři, což je pro obraz „moderního Egypta“ trochu ošidné, ne-li pochybné: skoro jako by autor naznačoval, že Egypťané k prosperitě potřebují nějaký ji-

ný národ, aby je vedl, jen domácí džinové jsou nějak vhodnější než cizí Britové. Nejisté také zůstává, jakým způsobem větší bohatství vedlo k vyšší spravedlnosti. Mezi bohatstvím a spravedlností vztah být může, ale asi jen nejvulgárnější materialisté by tvrdili, že je nutně jednoznačný. Naše zkušenosti se státy, kde se místo džinů objevila ropa, ukazuje, že bohatství samo není žádnou zárukou etického pokroku. Na druhou stranu se nezdá, že by džinové zaujímali nějaké významné místo ve státní správě, i když jsou jinak plnohodnotnými občany. Snad si lze představit, že právě vyjednávání s džiny, kteří si za pomoc ve válce proti kolonizátorům přáli právně zajištěné postavení ve společnosti, vedlo ke vzniku moderně působící republiky. Ale jak někde během čtyřiceti let může vzniknout profesionálně organizovaná státní správa netrpící nepotismem a korupcí, to je těžké třeba jen domýšlet.

Představa, že objevení džinů povede samo o sobě například k omezení vlivu pověr a liberalizaci náboženství, mi také přijde podivná, protože zdaleka nejméně uvěřitelné prvky lidové víry byly najednou empirickou zkušeností prokázány jako

pravdivé. Zásadní změna v postavení žen v situaci, kdy pro to neexistují žádné kulturní předpoklady – nepotkáme například žádného džina-ženu – je potom už úplně nahodilá. Nezdá se, že by z historických postřehů, které nám autor ukázal, nějak vyplývalo, proč je jeho svět takový, jaký nám ho předvádí. Celkově je tedy autorova představa o možnostech, jak by se svět mohl alternativně (a lépe) vyvíjet, dost chabá, vlastně jen s drobnými omezeními do minulosti projektuje lepší stav světa z kulturně odlišného prostředí, aniž by se staral o předpoklady, které k takovému stavu vedou, nebo zákonitosti, které ho udržují. Autor, těžko říci nakolik vědomě, vlastně demonstruje současný psychologický postoj, který jakoby se zdál doufat, že stačí, aby se „něco“ změnilo, a když to něco bude dost „velké“ a „dobré“, všechno ostatní už se stane, aniž by to vyžadovalo jakoukoliv podstatnou lidskou činnost. Pomineme-li, že to není zvlášť prozíravý politický postoj, nezdá se ani, že by tak šlo vytvořit věrohodné pozadí pro románový příběh.

Situace se zápletkou je jednodušší a přehlednější. Nám i hlavní vyšetřovatelce je od samého počátku jasné, že masovou vraždu členů britského okultního řádu spáchal kdosi, kdo se prohlašuje za navrátilivšího se mystika al-Džáhize. Zajímavý je po nějakou dobu rozpor mezi tím, že ona je na základě své věčné zkušenosti pevně přesvědčená, že to musí být podvodník, kdežto my si na základě naší literární zkušenosti myslíme, že by to klidně on sám mohl být. Brzy však převládnu rysy moderní detektivky. Hlavní hrdinka vlastně neprovádí žádné vyšetřování. Úplně základní informace, které v jejím světě musí znát skoro každý, natož zkušená vládní agentka, si musí vyhledávat v knihovně, což je alespoň poměrně atraktivní způsob, jak je sdělit nám, i když uvnitř knihy nedává žádný smysl. Horší je, že se nijak nezaslouží o objevení nových informací, buď se o nich prostě dozví od policie, která provádí vlastní pátrání, nebo jí je řeknou různí lidé, kteří za ní skoro bezdůvodně chodí, aby jí něco prozradili, občas dokonce skoro až proti její vůli. Tedy ne že bychom se díky tomu dozvěděli o moc víc, než že situace je nejasná a vážná. Teprve daleko za polovinou knihy se autor konečně trochu vzchopí: hlavní hrdince a jejím pomocnicím dojde, že situaci podcenily, i když měly všechna vodítka celou dobu jasně před očima, a autorovi dojde, že by kniha měla občas obsahovat i nějaký zvrat.

Přestože se děj v rychlém sledu obohatí o několik dalších prvků, kniha dál exemplárně trpí nepochopitelným problémem moderních detektivek. Kromě očividného podezřelého, na kterého okamžitě ukazují všechny stopy, už je přítomna jen jediná nenápadná a nevině působící postava. Takže i když mají některé z „magických“ stop zajímavou a ne zcela předvídatelnou povahu, autor nemá vůbec žádný prostor jakkoliv nás odhalením pachatele překvapit, protože si už velmi dlouho před uzavřením případu ponechal pouze jediného skutečného podezřelého. Zdá se, že jde vlastně o podobné strukturální nepochopení jako u prostředí jeho knihy. Tam vyšel z přesvědčení, že „koloniální“ je špatné, takže ho nahradil něčím „lepším“, aniž by ho vůbec napadlo, zda jeho náhrada dává smysl. Podobně čistě formálně jako „dobro“ chápe i detektivku. Pachatelem má být někdo jiný, než se zdá, a někdo, na koho to nevypadá – ano, to

je splněno, protože detektiv si až krátce před odhalením uvědomí, kdo je za zločiny zodpovědný. Ale autorovi už nějak nedochází, že cílem oněch kvalit původně bylo potěšit čtenáře, ne si je odškrtnout na seznamu. Kniha našťásti neskončila jako neuspokojivá detektivka, protože hlavní hrdinka nechala svojí nedbalostí a nedůvtipností dojít situaci tak daleko, že její odhalení pachatele nemělo šanci zabránit závěrečné katastrofě, takže nejde o pointu a rozuzlení celé knihy.

Tím, co by mohlo věrohodnost knihy zachránit, jsou postavy. Kniha sice není vyprávěna v první osobě, ale až na první kapitulu, která má spíše funkci prologu, téměř všechno, co vidíme, vidíme společně s hlavní hrdinkou, takže to máme sklon interpretovat jejím pohledem, což by mohl být významný jednotlivý prvek jinak dosti rozříštěných dojmů. I zde jde však o potenciál, který zůstane převážně nevyužitý. Předně bych očekával, že je-li hlavní hrdinka, agentka Fátima, žena v doposud převážně mužském prostředí, budeme svědky toho, jak jí odlišný pohled, jiná sada zkušeností nebo vyšší míra důvtipu poskytnou konkurenční výhodu. Ve skutečnosti se však chová jako muž, a to poměrně hloupý muž. V několika případech by pro vyšetřování bylo výhodné, aby svoje přímočaré chování upravila podle okolností, ale raději postupuje stále stejně naivně, takže je dokonce autor nucen umetat jí cestičku a upravovat okolní skutečnosti. Situace není zvlášť slavná ani v případě vedlejších postav. Velmi omezený osobní prostor dostane k dispozici Hadía, nová parťačka hlavní hrdinky. Ta je například mnohem poctivější muslimka, ale veškeré možné konfliktní linie se redukuje na to, že nechce vynechat jednu povinnou bohoslužbu a (zatím) nenosí tak barevné oblečení. Ani Siti, milenka hlavní hrdinky, i když je uctíváčkou původních egyptských božstev a podle projevů by měla mít o dost odlišný charakter, se psychologicky neliší víc než typizovaná postava z romantické komedie. Jako by vedlejší postavy nesměly být příliš odlišné, aby nenarušovaly správný obraz ženské hrdinky jako takové. Feminismus tak vede v dnešním chápání k překvapivé míře unifikační.

Větší problém, než co v knize není, ovšem představuje, co v ní je. Agentka Fátima sice pochází z chudého Horního Egypta, ale to je spíše jen žánrové klišé o skromném původu hlavního hrdiny, její chování nebo citění to vůbec nijak neovlivňuje. Postava je určována dvěma výraznými charakteristikami. V osobním životě se chová jako bohatá puberťačka, což se projevuje zájmem o drahé oblečení, vyseidáváním v kavárnách, neúctou k autoritám, nonkonformním milostným životem a vůbec celkovou životní lehkovávostí. V profesní roli je zkušenou vyšetřovatelkou Ministerstva alchymie, kouzel a nadpřirozených entit, což nám autor naznačuje různými odkazy na obřížně minulé případy. O jednom z nich, na který kniha nepřímou navazuje, je dokonce možné si přečíst v – v češtině zatím nedostupné – povídce *Mrtvý džin v Káhiře*. To je docela zajímavá metoda, ale podle mne vlastně není psychologicky možné, aby si člověk, který se dlouhodobě věnuje náročným, složitým, nebezpečným a běžné lidské rozměry přesahujícím případům, dokázal uchovat oddělené mentální kapacity pro povrchní bezstarostný život. To, že se dnes postava policisty, jehož život je

zcela rozvrácen vlivem práce, běžně přehání a zneužívá, znamená, že by její přesný opak musel být věrohodnější. Autor rozpor mezi oběma charakteristikami hlavní hrdinky řeší jen do té míry, že do práce v rozporu s předpisy nosí výstřední pánské obleky a že jí to kvůli jejím zásluhám prochází. Máme-li si vybrat, které z charakteristik při čtení spíše uvěříme, uvidíme mnohé, co podporuje obraz přestárlé puberťačky, ale téměř nic, co by hovořilo pro zdatnou agentku, což charakteru hlavní hrdinky zvlášť nepomáhá.

Rasismus, kolonialismus a diletantismus

Zatímco o některých fantasy příbězích se říkalo, že působí jako záznam z hry Dračího doupěte, *Vládce džinů* vlastně připomíná komorní LARP. Autor si nastudoval, docela pečlivě, historické pozadí, čistě racionálně vymyslel zápletku a pak ji nechal volně sehrát několika současnými lidmi, kteří o věci jinak nic moc netuší. Nebylo by na tom vlastně nic zvlášť zajímavého, kdyby kniha nevyhrála cenu Nebula, kterou uděluje americká asociace spisovatelů fantastické prózy. Román není sám o sobě ani nijak vyjimečně špatný, ani nijak zvlášť dobrý, obdobně literární nedokonalosti, jaké jsme zatím identifikovali, by se nejspíš daly najít v řadě dnes masově vydávaných knih. Z nějakého důvodu, který mi nepříjde bezprostředně zjevný, se však přinejmenším část lidí, kteří mají fantastické knihy rádi a rozumí jim, domnívá, že *Vládce džinů* představuje dobrý příklad toho, jak by dnes měl fantastický příběh vypadat. A protože mě zajímá, jak vnímají knihy jiní lidé, rád bych se ještě pokusil zamyslet nad tím, čím může být tato kniha specifická, že vzbudila pozornost. Jedna odpověď se nabízí skoro sama: politická angažovanost. Naše vyrovnávání se s minulostí dospělo tak daleko, že kniha může být otevřeně rasistická, aniž by autor cítil potřebu to jakkoliv ospravedlnit.

I když byl v době, kdy se kniha odehrává, Egypt v našem světě formálně součástí Osmanské říše, fakticky ho okupovali Britové, jsou tedy jako cíl odplaty dost na ráně. A musím ocenit, že vyhlášené pochopení části britské aristokracie pro domorodé poměry je v knize parodováno se zábavnou šířavostí. Příběh ukazuje i jakýsi imperialismus naruby. Ve změněném světě se objeví nejenom džinové, rozličné mytologické bytosti se objeví i jinde, například v Indii, ale v Británii samotné nikoliv. Mám dojem, že jeden z (dlouhé řady) důvodů, proč byli Britové při správě svého impéria navzdory všem svým morálním pokleskům a chybným rozhodnutím tak úspěšní, bylo, že zcela nezávisle na tom, jak zrovna vypadala oficiální vládní politika, určitě někde existovala skupina lidí, která zdůvodňovala, proč je to politika naprosto chybná. A co víc, vymýšlela, jak by měla vypadat správně. Důsledkem této neobvyklé politické svobody bylo, že pokud se stávající politika jako chybná prokázala, existovala pro ni připravená alternativa. Jistě, Britové mohli být v autorově světě poraženi a vyhnáni z Afriky, ale to není důvod, aby se z ničeho nic začali chovat úplně iracionálně. Do značné míry je však zbytečné se ptát, proč jsou Britové takto metafyzicky trestáni. Když si autor není schopen položit otázku, proč nekoloniální správa funguje lépe než koloniální, nemůžeme od něj očekávat subtilnější úvahy na téma britské podoby koloniální správy jako tako-

vé (i když je dosti nápadné, že obvykle následně vedla ke vzniku spíše prosperujících nástupnických států, na rozdíl od kolonií například francouzských, které se často dodnes nevypotácely z chudoby a rozvratu).

Mně osobně britští váleční štváči, rozšafný německý císař, francouzský prezident vyjednávatel s rusalkami a podobné stereotypy nijak nevdá, nakonec vsuvka s jednáním evropských diplomatů patří se svojí neskrývanou kabaretností k zábavnějším částem knihy. Skutečnost, že se skoro zdá, že Britové v příběhu nemají žádnou jinou roli než být zesměšnění, mi však přijde zajímavá. Z psychologického hlediska to může být pochopitelné, ten, kdo vyhrál, přejímá vůči poraženému schémata jednání, která předtím byla uplatňována vůči němu samotnému. Ale proč jsou pak literární Egypťané lepší než posmívání Britové? Tento hluboce zakořeněný, neuvědomělý rasismus nové společnosti autor na jednom místě pozoruhodně reflektuje, když podle poznámek hlavní hrdinky je jako „průměrný Angličan“ označen někdo, jehož hodnocení je v posledním percentilu (str. 295–296). Ne třeba v posledním decilu, skutečně v posledním percentilu. To už člověka zarazí a napadne ho, co se vlastně za podobným postojem doopravdy skrývá?

Přesto bych řekl, že *Vládce džinů* jako angažovaná kniha selhává, a to překvapivě z podobných důvodů, jako není dobrou alternativní historií nebo detektivkou. Vlastně by mi ani tolik nevdalo, kdyby z politických důvodů falšovala pravdu, protože to by pořád bylo zajímavé sledovat, co autora užírá a pohání. Ale ona je povrchní a obyčejná dokonce i v angažovaných otázkách. Až překvapivě se to ukazuje na problému se „špatným“ rasismem. Velmi složitou sociální situaci, kde hrají roli hluboce zakořeněné etnické a náboženské předsudky, autor ve své knize shrnuje do jednoduchého kritéria: míra sociálního vyloučení v jeho Egyptě úplně přesně odpovídá barvě pleťi ve škále tmavá/světlá. To je naprosto odosobněné a formální pojímání rasismu, na jehož základě je skoro nemožné vystavět nějakou věrohodnou emoci. Takže nakonec není překvapivé, že všechna rasově motivovaná témata v knize bezmocně vyšumí. I když to tak na první pohled podle četnosti poznámek vůbec nevypadá, tak v románu vlastně rasové motivy žádnou podstatnější roli nehrají.

Jde tedy při ocenění knihy jen o pokrytectví? Úplně si nemyslím, že má jít o to, že je kniha správně ideologická, i když jí to nejspíš pomáhá. Další možnost by byla, že to, co je na knize cenné, je nový způsob zpracování „orientálních“ motivů. Zvlášť titulní džinové jsou zajímavý prvek. Svoji vyhlášenou lstivostí nemusí zdaleka každému vyhovovat, ale představují v našich příbězích poměrně neokoukaný a psychologicky vyhraněný námět, který by při novém promyšlení mohl představovat dobré východisko pro putavý román. Jenže až na jednu samostatnou scénu, která nemá téměř žádný vliv na zápletku, kdy pro nás autor rozehraje klasickou etudu na téma „smlouva s džinem z láhve“, nemají jeho džinové žádné typické charakteristiky. Po většinu příběhu slouží jen jako anonymní „mocnosti“, které disponují fyzickou silou nebo vytvářejí magii, ale pro potřeby příběhu by je mohli klidně nahradit libovolně prefabrikované komiksové „bytosti z jiných dimenzí“. Už jen stručně

dodám, že podobně nerozvíjeny jsou i další prvky, které nám autor představí. Alchymie se dočká jen několika okrajových zmínek, i když se zdá, že v proměně světa možná hrála roli významnější než džinové samotní. Steampunkové motivy zůstávají na úrovni poněkud kýčovitě dekorace, a to dokonce i přesto, že nám autor představí relativně zajímavý koncept, kdy by magické mohlo být oživujícím principem něčeho jinak čistě mechanického.

Nesnaží-li se kniha být klasickým příběhem, jako je třeba detektivka, rezignuje-li na svůj společensko-kritický potenciál, nechce-li využít nové formy obraznosti, které má přímo před sebou, o co vlastně autorovi jde? Nějakou dobu jsem si myslel, že se tradiční literární schémata pokusí nahradit novým typem pointy. Vypadá to, že se hlavní hrdinka pokusí zlu vzdorovat argumentací a přátelskou domluvou. Když to nevyjde – natolik se autor literárních schémat přidržuje –, nechává na ostatních, aby za ni situaci vyřešili. Docela dobře by to odpovídalo jejímu chování v průběhu celé knihy. Ale i když celá kniha směřuje k tomu, že v jejím světě není klasická katarze založená na charakteru hlavního hrdiny možná (nebo alespoň vhodná), téměř z ničeho nic se dočkáme přesně takového vyústění. Ve mně to zanechává neodbytný pocit, že autor vlastně ve skutečnosti vůbec nerozumí tomu, co píše. Jako v prvních dvou třetinách knihy odpozoroval, jak fungují dobré knihy na stylistické rovine, pokouší se v závěrečné třetině okopírovat, jak fungují dobré příběhy po věcné stránce. Onen zlom je, mimochodem, docela dobře viditelný i na změně stylu, kdy se P. Djelí Clark dosti náhle přestane snažit v příběhu udržet poklidnou a rozšafnou nezápadní atmosféru, na které mu do té doby tak záleželo, a začne být přehnaně přímočarý.

Odpozoroval, že příběhy mají své zákonitosti, a tak se podle nich pokusil nějaký vytvořit. Jenže kvalita příběhů vlastně nespočívá v tom, že v nich existují určité typy zákonitostí. To důležité je, že zákonitosti, které můžou být i extrapolované nebo zcela fiktivní, bereme vážně, jako by byly i v pomyslném světě skutečné. Jsou totiž tím, co literatuře dodává na závažnosti, protože zaručují, že krizi, kterou autor dopustil, bude nutné nějak vyřešit. Velmi dobří autoři můžou někdy s čtenářem hrát ošemetnou hru, která spočívá v tom, že svoje předpoklady/zákonitosti nakonec nějak zpochybní, ale většina dobrých knih těži spíše z toho, že nám předvede, jak se uznávané zákonitosti poskládaly do struktury, která je v něčem jiná, než jsou ty struktury, které už známe, přičemž si ale zachovala jejich přesvědčivost. *Vládce džinů* ovšem přejímá strukturu řešení, která je čtenářům známá už staletí, a co je ještě horší, naplní předpoklady nutné pro to, aby byla přesvědčivá. Ústředním problémem jeho rozuzlení je, že si autor podle všeho myslí, že charakter a charisma jsou záležitostí volby. Ano, přinejmenším dobrý charakter je důsledkem dobrých rozhodnutí, ale nelze ho typicky prokázat jediným činem, protože ten může člověk provést z mnoha rozličných příčin. A charisma je vědomému rozhodnutí ještě vzdálenější, možná ho lze pěstovat a rozvíjet, ale jeho základ je jednotlivcům přidělován úplně náhodně a tudíž nespravedlivě, někdo ho má a jiný zase ne.

Jednou ze zajímavých stránek románu bylo, že postavy se

chovají dosti racionálně, myšleno ve smyslu ne-emocionálně; jejich racionalita se příliš neprojeví důvtipem. Když se občas snaží prožít nějaké protikladné emoce, působí to poněkud komicky, protože autor vlastně neví, co si s postavami v takové situaci počít, takže postavy po chvíli emoce prostě odloží a bez nějakého vlivu na příběh se dál chovají stejně jako předtím. Je to i základní metoda, jak řeší občasně spory mezi sebou navzájem. A najednou máme na konci příběhu uvěřit, že někdo, kdo není schopen prožít obyčejné citové nebo věcné dilema, má obstat před zásadní, téměř metafyzickou volbou. Nikoliv jen vybrat si správně, ale ukázat, že je díky svému charakteru schopen pochopit a prožít, co ve složitém předivu světa vlastně správná volba znamená. Myslím, že to je chvíle, kdy se definitivně ukáže, že problémem *Vládce džinů* není žádná jednotlivá neumělost autora, potíž spočívá v tom, že píše jen jako by-příběh. Porovnáme-li výsledek třeba s knihou G. Willow Wilsonové *Alií, neviditelný*, kde se také můžeme setkat s džiny, lze si povšimnout, že tam byla vnitřní integrita hlavních hrdinů i jejich závěrečného vítězství postavena na určitém typu konverze k islámu. Takový postup nám nemusí vyhovovat, může dokonce prohlásit představu islámu jako vyhraněně etického náboženství za falešnou, ale nejde tak docela popřít, že dramatická logika podobného postupu v příběhu fungovala. Naproti tomu P. Djelí Clark sice náboženství tak nějak všeobecně uznává, ale jakýkoliv náboženský projev je u něj úplně vyprázdněný. Nejde však o to, že takto povrchně vnímá náboženství – on tak vnímá vlastně všechno.

Chytří, naštvání a hloupi

Kdybychom na chvíli připustili, že nejde o specifickou neumělost jednoho autora, ale nějaký obecnější příznak doby, jehož projevu se zde dostalo ocenění, co by to o dnešním světě vypovídalo? Při pokusu o odpověď se pokusím vypomoci si některými postřehy z jungiánské psychologie (například podle Jungovy studie *Životní obrat*). Podle jejich představ je cílem člověka v druhé polovině života, což není myšleno striktně časově, integrovat opačnou stránku osobnosti. Muži nevědomou ženskou *animu*, ženy nevědomý mužský *animus*. Různá kritická hnutí, jako je feminismus, která se v posledních několika generacích na západě objevovala, patrně uspěla v kritice naší kultury, kterou přinášela právě z tohoto úhlu pohledu. Západní kultura začala být námi samými považována za jednostrannou: systematické zanedbání dospělého procesu integrace v ní vedlo k problémům a deformacím. I kdybychom tento kritický pohled bez výhrad přijali, přijde mi zajímavé, že současná představa o poučení se a zlepšení je z pohledu původní kritiky zcela chybná. Snažíme se totiž rozvíjet proces integrace v *první* půlce života. Ta má ovšem v rámci života úplně jiný účel, je určena pro proces diferenciaci. Muži se v něm mají odpojit od své zúžené a omezující představy ženy jako matky a stát se *vice* muži, u žen probíhá proces zrcadlový.

To, že jsme si z – dejme tomu – oprávněně kritiky naší kultury odnesli chybné ponaučení, nyní brání procesům, které jsou pro rozvoj lidské osobnosti důležité. Současní lidé, což knihy jako *Vládce džinů* už začínají mimovolně reflektovat, ja-

ko by se snažili o syntézu, protože postřehli, že je to cosi důležitějšího, ale snaží se ji vytvořit, aniž by měli k dispozici dostatečně vyhraněné protiklady. Jejich snaha je proto často ubohá a výsledek neduživý. Dnešní představa o potřebě zkratky na duchovní cestě vede jen k tomu, že řada lidí promarní šanci stát se osobností – a nebo napsat dobrý román. Záměrně chaotické vnímání pohlavnosti, jakého jsme dneska svědky, vychází z představy, že lidská identita je otázkou volby, a to jednorázové, tedy v zásadě snadné volby. Naše literární zkušenost nám ovšem ukazovala, že je to záležitost zápasu, a to krajně nesnadného a nebezpečného zápasu. Když si dnes člověk pročítá starší psychologické nebo feministické studie, které naši kulturu kritizovaly, je zajímavé, že většina autorů si nese samozřejmost toho, jak se z člověka stává osobnost, dobře uvědomovala. O to podivnější je, jak málo dnešní aktivisté znají tradici, za jejíž završení sami sebe považují. Z psychologického pohledu vlastně došlo k významnému regresu: z neschopnosti stát se v plném smyslu dospělým jsme dospěli k neschopnosti stát se vůbec dospělým.

Myslím, že tento pohled nám může pomoci pochopit jinak dosti zmatené působící situaci na poli současných „angažovaných“ fantastických románů. Existují příběhy reformní, jako je *Ve službách spravedlnosti* od Ann Leckieové, které vlastně pokračují v dřívější tradici členitě rozvíjené *space opery*, ale doplňují ji ústrojně o ty integrační motivy, které se naše dřívější literatura zdála pomíjet. Myslím, že výsledek je z čtenářského hlediska široce přijatelný a funguje literárně srovnatelně dobře jako knihy z původní „maskulinní“ tradice, řekněme jako *Preřek* od Alastaira Reynoldse. Potom zde máme knihy revoluční, jako je *Páté roční období* od N. K. Jemisinové, které otevřeně přejímají kritické, tradici narušující chápání literatury. Stojí ovšem za pozornost, že tyto knihy neruší fázi diferenciaci ve prospěch procesu integrace, ale přesně naopak ji posilují, občas dokonce až za hranici realističnosti a dobrého vkusu. Takovéto knihy můžou čtenáře z různých důvodů a celkem oprávněně rozčilovat, ale nelze kvůli tomu popřít ani jejich literární úroveň ani jejich vnitřní konzistenci. A konečně zde máme romány banální, jako je *Vládce džinů* od P. Djelí Clarka, které zřejmě jen módně reagují na posuny ve společenské atmosféře. Ve skutečnosti jim ale vůbec nerozumí, takže snaživě reflektují jejich hloupý a nedospělý rozměr, aniž by měl výsledek nějakou významnější literární hodnotu. Tyto tři proudy je ovšem obtížné rozlišit podle vnějšího popisu, protože knihy sdílejí obdobné postupy i témata.

Platí tedy to, co platilo vždycky, že hodnotu knihy lze posoudit jen tak, že si ji člověk přečte. To, že literární ceny, jako je Nebula, dostávají střídavě knihy ze všech tří kategorií, ukazuje, že zmatky ve vnímání fantastické literatury odrážejí zmatky ve vnímání nás samých. Má to ovšem ten zajímavý efekt, že nakladatelství Host, které ceny Huga a Nebulu ve svém edičním plánu zohledňuje, nám občas přinese i knihy, které by si jinak české vydání těžko zasloužily, což může být i docela poučné (snad to z finančního hlediska nedopadne příliš špatně). *Vládce džinů* je kniha spíš jen obyčejná a věnoval jsem jí pravděpodobně více pozornosti, než si zasloužila. Mnohem výstižnějším

reprezentantem knih, které nereflektovaně přejímají chybnou současnou strategii nahrazení diferenciaci předčasnou integrací, je jiný vítěz Nebuly, kterého nám Host představil už před časem, kniha *Všichni ptáci na nebi* od Charlie Jane Andersové. Tu se mi ale zatím dočíst nepodařilo. Zatímco u *Vládce džinů* může mít člověk chvílemi dojem, že za přečtení tak docela nestojí, protože se mi jí se skutečností, byť třeba fiktivní, Andersové se docela úspěšně daří „chybnost“ destilovat do přesvědčivých postav a docela zajímavé zápletky, takže si u její knihy zůfám. Ale jednou na ni taky dojde.

Obyčejnost knihy lze obvykle vysvětlit i jednoduše. U *Vládce džinů* by se dalo poměrně věrohodně tvrdit, že autor jen mírně rozpracovává motivy ze zmíněné povídky *Mrtvý džin v Káhiře*, aniž by pochopení letmo načrtnutých motivů prohloubil nebo přidal něco podstatně nového, což je na román málo. Pochopit, proč by měl někdo podobnou knihu ocenit, je složitější. Mně se zdá, že tato Nebula byla udělena za poměrně zdařilé předstírání, že se něco událo, aniž by hrozilo nebezpečí, že se jakkoliv naruší status quo. Možná je *Vládce džinů* příkladem nové *bezpečné* literatury, která zkouší přebírat zavedená schémata dobrodružné literatury, ale odstranit z nich jakoukoliv existenciální nejistotu, která by mohla čtenáře překvapit nebo dokonce způsobit, že by ho čtení změnilo. Proč by někdo podobné bezpečné knihy chtěl číst, to je ovšem otázka, na kterou už já odpovédět nedokážu.

Jiří Grunt

Host, překlad Jakub Němeček, obálka Stephan Martinere, 460 str., 499 Kč

Odposlechnuto – ke kauze Vinnetou

Dá se dnes v Česku vůbec sehnat nějaká genderově citlivá a nerasistická škola? V 21. století a zvláště po nedávném objevu genocidy dětí rodilých Američanů v Kanadě považuju za neakceptovatelné, že některé základní školy obléknou celou třídu do indiánských čelenek a v rámci Native American Day je fotí, jak dělají válečný pokřik. Chápu, že pro Čechy je to nepochopitelné. Na začátku jsem to taky dlouho nechápala. Ale v kontextu pokračující white men patriarchal privilege capitalism hegemony a prohlubujícího se intersekcionalního podvědomí musím konstatovat, že mi to připadá ignorantské, etnocentrické, rasistické, nadřazené a necitlivé. Jsme celkem zhrození, že kromě neustálého posilování genderové binarity ve školách navíc budují také kulturní stereotypy a pocit bílé nadřazenosti... děti tomu našťásti nerozumí a vzhledem k tomu, že i já jako dítě jela na indiánský tábor, věřím, že to na nich nezanechá následky. Rozhodně to však nepomůže k dekolonizaci, etnorelativizaci a dehomonizaci našich bílých privilegovaných myslí, což právě teď tak zoufale potřebujeme.

Nejprve jsem doufal, že se na českém internetu objevila místní Titanie McGrathová, ale vypadá to spíše na vzácnou ukázkou toho, jak značné škody může u senzitivnějších osob udělat znalost čtení a cizích jazyků, zde je paní blogerka zhrozená z věcí, které ani neumí česky pojmenovat, ale cítí zoufalou potřebu proti nim bojovat. My ostatní zase bez přítomnosti smajlíku nevíme, zda si z toho nedělá prcu.

Grobenius

Tráva aneb Skvělý sex s rosolovitou bytostí

Na osaměléou Sheilu případně obstarání pohřbu jejího bývalého manžela. Ale mrtvola skrývá jedno tajemství. Citlivě napsaná novela má prvky hororu i bizarní erotiky.

Žánr hororu se těší možná ne úplně masové, zato však setrvalé oblibě. Často se svobodně prolíná s jinými žánry, nejčastěji krimi nebo sci-fi. A v posledních letech se prosazuje také subžánr, kterému se říká weird. Ten by vlastně patřil nejspíše do fantasy, protože pracuje s nadpřirozenými prvky, avšak oproti hororu není jeho primárním cílem postrašit čtenáře. Weirdové příběhy se odehrávají převážně v současnosti, ale do zdánlivě běžného každodenního života tu více či méně nápadně zasahují neobvyklé prvky – aniž by přitom musely nutně mít krvežíznivé úmysly.

Americká spisovatelka **Anya Martin** sice zatím není příliš známá ani u nás, ani doma v USA, kde publikovala povídky v několika antologiích, ale její debutový román (či možná spíše novela) *Tráva* je dobrým příkladem, jak může podařená próza žánru weird vypadat. Namísto hororového ohrožení nadpřirozeným tvorem a soubojem s ním tu totiž dochází k vzájemnému sblížení mezi lidskou hrdinkou a netvorem, a to dokonce sexuálnímu.

Děj přitom začíná sice slibně, ale dlouho plyne dosti nevině. Žena ve středním věku Sheila dostane zprávu, že její bývalý manžel Dave se svojí novou manželkou zemřeli, když havarovali s dvoumístným letadlem ve floridských močálech, a že ona je jediná blízká příbuzná. A že by se tedy měla postarat o pohřeb. Sheile se do toho moc nechce, na Davea nemá zrovna dobré vzpomínky, protože po několika šťastných letech začal pít a být agresivní. Zároveň je trochu zvědavá, a tak se nakonec nechá přemluvit a pohled na jeho zohavenou mrtvolu, kterou při pádu do bažin probodaly stvolý tuhé trávy, jí naplní určité jistým zastoupením. Při identifikaci se však cosi stane. Sheila se po návratu domů musí trochu vzpamatovat s pomocí marihuany a v opojení se jí najednou zdají divné věci. Začne se jí zjevovat podivná rosolovitá bytost, která jí nejprve nahání strach, nicméně zanedlouho zjistí, že ji nechce nijak ohrožovat, naopak touží po sblížení. Sheila s ní (respektive s ním, protože jde o samce) zažije několik – citlivě, ale místy i docela explicitně popsáných – orgasmů, jistěže i díky podivuhodné tělesné konzistenci tvora. Ale přece jen jde o nelidskou bytost z temných močálů, takže se tu objeví nějaké mrtvolky a happy end také nečekejte.

Sex s nadpřirozenou bytostí je samozřejmě součástí hororového či fantasy žánru již od dob *Stokerova Draculy*, avšak dost často to bývá sex vynucený na hraně či za hranou znásilnění, případně si démonická bytost podmaní nejprve mysl nebohé ženy, aby si pak podmanila také její tělo. Zde je to trochu jinak, možná i proto, že autorkou příběhu je žena: Sheila je sice stále

trochu v marihuanovém opojení, i tak si ale uvědomuje, že jí její nadpřirozený milenec přináší dlouho nepoznané potěšení a že by ráda pokračovala. Autorka ji přitom nelíbí jako nějakou neukojenou nymfomanku, na vše jde velmi jemně. A samozřejmě stupňuje napětí i hrozbu, která od tvora stále hrozí.

Tráva je kniha dosti krátká, na 152 stran ji natahuje jednak doslov autorky, v němž mimochodem docela zajímavě a poutavě píše o inspiracích, které jí přivedly k napsání příběhu, a pak také ukázka z nové knihy začínajícího nakladatelství Medusa, které vede překladatel **Roman Tilcer**, specializující se právě převážně na fantasy žánr (přeložil mj. knihy aktuální největší americké hvězdy **N. K. Jemisinové** či jiného slibného autora **Joea Abercrombieho**). V Meduse chce dát zřejmě šanci těm knihám, které nejsou čtenářsky prvoplánově vděčné. Připojuje se tak k dalším nově vzniklým malým nakladatelstvím (Planeta9, Carcosa), která chtějí z žánrů hororu, fantasy a sci-fi objevovat čtenářům neobvyklé, neznámé či – nebojme se to říci i u těchto žánrů – umělecky ambicióznější texty. Zdejší scéně, uvyklé spíše na jednoduché akční řežby a legrácky, to nepochybně prospěje.

Pavel Mandys / iLiteratura.cz

Anya Martin: Tráva. Přel. Roman Tilcer, Medusa, Loštice, 2021, 152 s.

Odposlechnuto – předpovězeno

Britský konzervativní historik Robert Conquest formuloval tři zákony politiky. První zní: „Každý je konzervativní ohledně toho, čemu rozumí nejlépe.“ Druhý: „Každá organizace, která není vysloveně pravicová, se dříve nebo později stane levicovou.“ A třetí: „Nejlepším způsobem, jak vysvětlit chování jakékoli byrokratické organizace, je předpokládat, že je ovládána klikou svých nepřátel.“ Jako příklady druhého zákona výslovně uvedl anglikánskou církev a Amnesty International. Otázky ohledně způsobilosti a nestrannosti Amnesty International totiž sahají hluboko do minulosti. V nynějších dnech se navíc zdá, že Amnesty International se týká i třetí Conquestův zákon.

Ondřej Šmigol / týdeník Echo

David Bowie: Potenciál toho, co internet udělá se společností, ať už v dobrém nebo špatném smyslu, je nepředstavitelný. Myslím, že jsme ještě neviděli ani špičku ledovce... Myslím, že jsme vlastně na začátku něčeho vzrušujícího a děsivého.

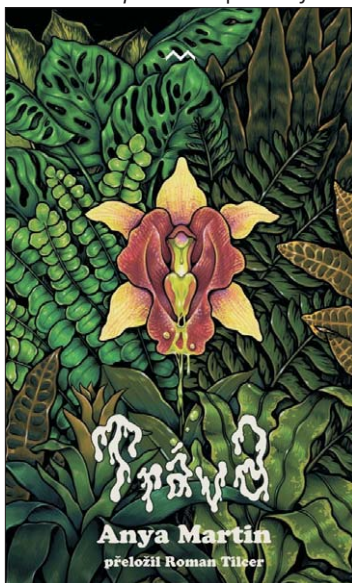
Jeremy Paxman: Ale to jen nástroj, že?

David Bowie: Ne. Je to mimozemská forma života.

z rozhovoru s britským novinářem v roce 1999

Hudba sama se stane něčím stejně samozřejmým jako vodovod nebo elektřina.

David Bowie, 2002

Sherlock Holmes kontra upíří

Spisovatelé sir Arthur Conan Doyle (1859-1930) – Bram Stoker (1847-1912). Znali se?

Ano. Ten první vysnil lovce zlosynů Sherlocka Holmesa a ten druhý lovce zlosynů Abrahama Van Helsinga. Zatímco Abraham Van Helsing se střetl s Draculou, Sherlock s Moriarty.

Fiktivní detektiv, fiktivní profesor. Oba pátrají. První z nudy, mimo jiné, a bere lovení zločinců jako hru, pestrou zábavu v šedi. Dokazují to často citovaná slova, radostně, i když potměšle splynouví z Holmesových rtů v příběhu *Opatské sídlo*: „*The game is afoot.*“

Oproti tomu Helsing složil Hippokratův slib a NEMRTVÉHO právem vnímá jako přízračnou nemoc; a když dělal Friedrich Wilhelm Murnau (1888-1931) svou legendární adaptaci *Nosferatu, eine Symphonie des Grauens* (1922), tak umístil hned ze začátku mezi dva záběry (rovněž často citovaný) bílý titulok: **Jakmile přešel most, obklopily ho přízraky.**

Ten most, pravda, nepřekročil Van Helsing, ale mladý Jonathan Harker, kterého teprve bude Abraham zachraňovat. Ale do říše Sherlockovy a Moriartyho, což byl věru skunk a nechutně zlotřilý profesor, který našťěšť uhylnul v Reichenbašských vodopádech ve Švýcarsku, kam ho srazil právě Holmes. Po této zcela zasloužené smrti matematika se však Sherlock utkával s dalšími a dalšími stvůrami a snad nejcharismatictější arcilotr tohoto kruhu pekel byl Adelbert Gruner.

Málo se o tom ví! Moriarty Grunera navždy zastihuje. Ale Gruner je přesto tady a někteří badatelé na poli tzv. holmesologie si dokonce odvážně myslí, že byli Holmes a Helsing jedna a ta samá osoba. Zatímco...

Někteří by teď čekali, že taky ztotožním Moriartyho a Draculu, ale to jednoduše nelze udělat právě proto, že se Conan Doyle roku 1924 prokazatelně pokusil o vlastní parafrázi Stokerova románu *Dracula*, kterou je pozoruhodná povídka *Vznešený klient*. Možná jste si toho v dětství ani nevšimli – a já taky ne. Upozorněn jsem četl povídku znova – a jsem v šoku. *Vznešený klient* totiž vykazuje natolik markantní sumu podobností s *Draculou*, že to vylučuje náhodu. A sice se jedná o zřetelný Doylův žert, ale možná bychom měli žert brát i jako racionální pohled jednoho lékaře na zatemněnou skutečnost, ze které šil jeho kamarád Stoker mýtus.

Nesporné podobnosti *Draculy* a *Vznešeného klienta* mj. shrnuli editoři antologie *Upířské příběhy* (2009, česky 2012), ve které je otištěna sedmice Doylových próz souvisejících s vampyrismem. A ještě ke *Klientovi*. Upír z Transylvánie i baron Gruner jsou „kontinentální“ šlechtici, kteří překročí Kanál. Oba užívají hypnózu, aby „sbírali ženské“. Oba jde charakterizovat jako „aristokraty zločinu“ a Sir Arthur Conan Doyle výslovně říká: „Na povrchu atmosféra čajů o páté, vzadu za tím ale smrtelná krutost bez hranic.“ Není to vše. Oběma příběhy, *Draculou* i *Vznešeným klientem*, se stejně táhne nit erotického podtextu. Oba anti-hrdinové shodně vstoupí do stejné mlhavého Londýna, aby nejdřív jednu ženu zničili a druhou... krajně ohrožovali. Co ještě víc, v obou případech se proti těmto „temným záměrům“ seskupí „srdnatí lovci“ a s horkým zaujetím hájí plány obou pochybných aristokratů. Ale nejsou to jen muži,

kdo se zlu vzepře; v obou případech týmu oddaně pomáhá krásná dáma, přičemž obě ženy obdobně disponují značným povědomím o příslušném padouchovi. Mina Harkerová je na Draculu napojena telepaticky, Doylova hrdinka zase má zřetelné ponětí o deníku, do kterého Gruner nutkavě vnáší vlastní prostopášnosti! Ani to není všechno – v obou případech dojde ke zvratu právě ve chvíli, kdy si zloduch zneprátelejlivné osobnosti, načež musí v obou situacích opustit Londýn lodí. A zrovna tak finále obou dobrodružství vykazuje víc než jen styčné body. Tým se vzepře Minině proměně v upírku – alias její pomyslné svatbě s Draculou. Taky ve *Vznešeném klientovi* je zamezováno svatbě, jenže s hypnotizujícím baronem-Modrovousem. Náhodou není a Grunerovo jméno (**Adelbert**) má hned čtyři společná písmena se jménem **Dracula**, přičemž upír ve Stokerově bestselleru vystupuje taky pod jménem Mr. DeVillie. Zatímco ve *Vznešeném klientovi* je postava jménem DeMerville.

Ani tady ale Doylovy nápodoby nekončí a zajímalo by mě, jak dlouho se u nich doma smáli. Abraham Stoker se ale smát už nějakých dvanáct let nemohl; byl mrtev. Pokračujme. – Doylem působivě nastíněná figura krásné Kitty Winterové – neboli „temperamentní slečny W.“ silně připomíná Stokerovu Lucy Westernovou. Ta se taky – úplně jako Kitty – stane první šlechticovou obětí v Anglii. Navíc... Autor Holmesa čítal romány Alexandra Dumase a nebude náhoda, že jméno „Kitty Winter“ sestavil ze dvou ženských jmen nejznámějšího Dumasova románu. *Kitty* se totiž jmenuje služka *mylady Winterové*. A především: Kitty a zrovna tak Winterová JSOU SVEDENY jen jedním, zato vášnivým mužem. Draculou ne. D'Artagnanem. Ale to jsme odbočili od *ryzích shod*, a jestliže *Draculu* opět otevřete, ihned a na stránce jedna čtete o Hotelu Royal. Inu, a Doyle píše o Café Royal. A dál. *Hrabě Dracula* hraje pólo v *Hillinghamu*, zatímco *baron Gruner* vájí pólo (skutečně tutéž hru) v *Hurlinghamu*. A ještě dál. *Přesně tři incidenty se ženami*, ke kterým došlo v „temné“ minulosti barona Grunera, možná poukazují ke třem upírkám, s nimiž se střetl Harker v Draculově hradě. Co víc, oba příběhy (*Dracula* i *Vznešený klient*) shodně vylíčí **skok z okna**, přičemž k vyvrcholení dojde v obou případech tím, že se padouchova tvář *rozpadne*; ale je, uznám, pravda, že to u Doyla byl racionální efekt vitriolu.

„Tím příběhem slavná dráha mého přítele vyvrcholila,“ přesvědčuje nás v povídce úplně vážně jindy opatrný doktor Watson a možná to chcete brát jako pouhou větičku, jenže to tak brát nejde, protože existuje něco jako „dramatický oblouk“ a „poslední“ povídka *Vznešený klient* jednoznačně parafrázuje tu úplně první holmesovskou povídku *Skandál v Čechách* (1891). Navíc... Také baron Gruner je z Prahy, odkud byl „dědičný panovník“ naší země ve *Skandálu*, a krom toho nejsou *Skandál* ani *Klient* shodně „pravé“ detektivky. V detektivce se přece záhada řeší, ale to se tu naprosto neděje. Co se tedy děje? Nic víc a nic méně než to, že je **osamělý, asketický Sherlock** v obou případech **žádán**, aby „obstaral důkazy“, které by **buď** umožnily (*Skandál* v *Čechách*) nebo **naopak znemožnily** (*Vznešený klient*) svatbu, na kterou nemá sám pomýšlení.

Stručně: Conan Doyle velmi vtipně a chytrě RACIONALIZUJE Draculu do Grunera; asi jako racionalizoval vlkodlaka

v Baskervillského psa. Je to vlastně už metoda H. G. Wellsa a Sherlock vedle toho boduje taky v dalších povídkách, které se dají označit jako upíří: *Upír v Sussexu* (1924) a *Dům „U Tří štítů“* (1926). Během pouhých tří let 1924-1926 Doyle parafrazoval a racionalizoval Dracula přesně třikrát, přičemž potřeť upíra nahrazuje osudovou ženou, která si drží mládí plus krásu jako natruc milencům, co naopak chřádnou, ba padají před ní jako mouchy (*Dům „U Tří štítů“*).

Okolo podobných *femme fatale* se ostatně vyvinul celý subžánr, kam přednostně patří Kiplingova báseň *The Vampire*, podnitivší Pottera Emersona Browna ke hře *Byl tam šílenec*, přepsané roku 1909 i do románu. V *Domě „U Tří štítů“* navíc – intuitivně píšící – Doyle slučuje prvky tohohle plus předchozích dvou svých příběhů o ženách-psychických upírech.

Ten první se jmenoval *John Barrington Cowles* (1884), ten druhý – prostě – *Parazit* (1894). Ten druhý je extrémně působivý, je očividné, že ho psal lékař, a přečtete-li ho, nikdy vám nevyjde z hlavy. Psychického upíra tu potkáte v samotáče, která umí lidi osudově uhranout. Strašlivá povídka. Jinak docela koukatelný český film *Teorie tygra* je proti ní úplný čajiček.

Ale ke skutečnému upírství. Holmesovským příběhem je i *Nezvěstná šlechtična* opatřená podtitulem *Zmizení lady Frances Carfaxové* (1911). Byla zveřejněna jen krátce před Stokerovou smrtí. A sice vychází z (poeovského) motivu *předčasného pohřbu*, to je fakt, ale jméno CARFAX je zvoleno podle domu, který Dracula koupil ve městě Purfleet.

Skvělý Arthur Conan Doyle však ani zdaleka nevládl jen tendenci RACIONALIZOVAT, anebo ano, ale vládl tou tendencí taktéž a právě na poli science fiction, takže například hned druhá jím publikovaná povídka *Příběh Američana* (1880) předvádí rostlinu sající krev. Textu velmi příbuzné *Květenství zvláštní orchideje* uveřejnil další Doylův přítel H. G. Wells roku 1894, brzy po čemž nasadil do války s lidmi – upíři – Marřany (1898). A opravdu upíři, protože se živí krví. *Dracula* přitom, připomeňme, vyšel prvně jen rok před *Válkou světů*.

Za spíš duchařskou se dá označit Doylova další povídka *Vítězný výstřel* (1893) o živočišném magnetismu a sám ji v dopise matce označil za „velmi strašidelný příběh“; hlavně je to ale příběh velmi zdouhavý. A postrádá řešení. Možná je v tom směru již zajímavější Doylův pozdní román *Marcotova hlubina* (1929), který pojednává o Atlantidě a v jehož finále hrdina udolá démona silně podobným způsobem, jakým byl zničen Dracula.

Ale k Sherlocku Holmesovi a jeho příteli Johnu Watsonovi, který Stokerovi očividně sloužil jako inspirace pro doktora Johna Sewarda z *Draculy*. I Seward je ostatně kronikář aktivit svého přítele (a učitele) Abrahama Van Helsinga.

A tady lze skončit. Jestli ale chcete, dě se podniknout krátký, a přesto zběsilý výlet. – Vyskytl se totiž i jistý Loren Estleman s románem *Sherlock Holmes versus Dracula aneb Dobrodružství krvelačného hraběte* (1978), a máme-li této knize věřit, vyhnali slavného upíra z Anglie právě Watson a Sherlock! Právě Sherlocka také prosí žurnalista z Whitby, zda by nevyšetřil záhadné ztroskotání lodi Demeter, jejíž kapitán připlul do Anglie mrtve a uvázan ke kormidlu; jak si možná vzpomenete,

jen silně zkratkovitě ztvárnil jeho plavbu ve svém filmu Francis Ford Coppola.

Estlemanově knize už předcházela dost podivný román *Polštář pravděpodobnosti* (1970) od jistého T. A. Waterse, kde se Holmes a Watson bijí s Draculou v alternativní verzi Transylvánie. V dalším románu *Neuvěřitelný deštník* (1979) od Marvina Kaye vynalezl Moriarty titulní „dopravní prostředek“, který ale nepředá Mary Poppins, a hrdina knihy proniká jeho pomocí do takových alternativních světů, kde jsou skuteční nejen Sherlock a Dracula, ale i baron Frankenstein.

Roku 1981 navštěvuje slavný upír Sherlocka Holmese přímo na Baker Street v komiksu *Ojedinelý případ chudokrevného dědice* a v povídce *Ze stromu času* (1982) se Sherlock a Dracula navzájem spiklenecky radí (což je ovšem výjimka).

Stejný autor F. T. Saberhagen vydal roku 1994 román *Seance pro vampýra*, odehrávající se roku 1903. Seance sice bude odhalena jako podvod, ale mizí při ní sám Sherlock, aby Watson poprosil o radu vlastního bratrance, kterým je – poměrně překvapivě – sám Dracula.

Držý spisovatel Saberhagen navíc vymyslel romány *Draculův tkaloun* a *Spis Holmes-Dracula* (oba 1998), v nichž se odhalí, že je ten samý Dracula i bratranec Sherlocka Holmese – a jakýsi jeho dvojník. Tím jsou tedy všichni tři propojeni. Ale dál. *The game is afoot*.

V komiksu *Šarlat v záři plynových lamp* (1987-1988) pomůže Holmesovi proti Moriartymu sám Abraham Van Helsing; když se zrovna zlovlný matematik spojí s Draculou, aby v Londýně nastolili, inu, hotovou dobu temna.

Podobně „silný lóg“ je román *Draculův kousek* (1988) – z 27. století. Geneticky vyráběné upíry tvrdě potírají hned čtyři pánové: Stoker, Doyle, Wells a – dokonce – Wellsem proslavený a tady skutečný – doktor Moreau.

V komiksu *Draculovi duchové* (1991) prosí Van Helsing „starého přítele“ Sherlocka, aby mu pomohl vypátrat Draculu.

V románu *Draculův deník* (1992) studuje nezkušený Dracula Eton a vedle Brama Stokera tu vystupují Abraham Van Helsing a Sherlock Holmes. Roku 1992 vyšla i povídka *Rudá vláda* od Kima Newmana, který ji přepracoval rovnou i do románu *V roce Draculové* (česky 2015 jako *Anno Dracula*). Van Helsingovi, zvíme, se Draculu nepovedlo odpravit, a tak se tento lstivý upír stane regulérním manželem královny Viktorie. Následek? Truchlivý. Upíři ovládnou Anglii. Ale co na tom? Postaví se tomu přece bratři Holmesovi.

V pokračování *Krvavý rudý baron* (1995) vyšetřuje Mycroft během první světové války pokus Němců generovat jakési „nemrtvé“ vojáky. Kim Newman vyřadil z knihy kapitolu *Soukromé spisy Mycrofta Holmese* a samostatně ji uveřejnil v londýnském časopise *Crime Time* (2002). Jak zjistíme, ihned po Mycroftově smrti kdosi spálil tajemství jeho trezoru, a to dřív, než se stačil otevřít upíři ministerský předseda lord Ruthven.

I v česky vydaných románech Marka Frosta *Seznam sedmi* a *Šest měsíků* (1993) bojují Doyle a Stoker s okultními silami jednoho londýnského satanského kultu a pomáhá jim jistý Jack Sparks; dle Frostova tvrzení „vzor Sherlocka Holmese“. – Česky vyšel i román klasika Rogera Zelaznyho *Noc v osamě-*

lém říjnu (1993), který je vyprávěn Rozparovačovým psem! Po Holmesově a Draculově boku tu figuruje Frankensteinovo monstrum a dokonce Larry Talbot, tedy hrdina legendárního filmu *Vlkodlak* (1941).

V povídce *Dobrodružství s chybějící rakví* (1995) od Laury Resnickové navštíví Sherlocka velmi, ale velmi bledý upír, kterému prý Dracula ukradl rakev. A v příběhu Romana Ranieriho z téhož roku *Ojedinělá událost jednoho večera v roce 1912* se Doyle a Stoker potkají s původním Vladem Naražečem. V povídce *Myš a pán* (1995) vyšetřují Watson a Sherlock seanci, které se zúčastnil sám hrabě Dracula. A přední autor sci-fi Brian Stableford uveřejnil roku 1995 v časopise *Interzone* *Hlad a extázi upíra*. Text, jehož revidovaná románová verze vyšla rok nato, se odehrává sto let předtím (1895), kdy jistý profesor, máme-li tedy Stablefordovi věřit, navštěvuje budoucnost ovládanou upíry, načež o výletech vykládá Stokerovi, Doylevi, ba dokonce Holmesovi. Nejednoho asi inspiruje.

V románovém pastiši *Upíří had* (1997) – od Australana Keila Richardse – pomáhá Sherlock inspektoru Lestradowi proti „londýnskému upírovi“ – a ve slavném komiksu Alana Moora *Liga výjimečných*, který vyšel ve třech svazcích také česky, si – roku 1898 – najímá Moriarty paní Minu Harkerovou. Do svých služeb. Román *Sherlock Holmes a upír z Longacru* (2001) vylíčil pro změnu premiéru divadelní adaptace *Draculy* v Brightonu – v čase řádění sériového upířího vraha. Autor dramatu je sám slavný herec Henry Irving, kterého jeho osobní tajemník Bram Stoker (což je, pravda, skutečnost a nikoli fikce) zneužil jako hlavní předlohu krvavého Hraběte.

V dalším románu *Temná kaple* (2001) od Carole Nelson Douglasové řeší Irene Adlerová (jediná žena, která kdy přelstila Sherlocka Holmesa) vraždu spáchanou Jackem Rozparovačem v pařížském nevěstinci; ale nezvládne to, musí povolat Sherlocka, i když se vzpírá. Sherlock a doktor Watson odhalí pak – v následujícím svazku *Rudý hrad* (2002) – známé zločiny z Whitchapelu, ale další linie nás zanesou do Transylvánie a Čech.

Vystupuje zde opět nebohý pan Stoker a finální identita Jacka Rozparovače je překvapivá. Značně. – Už roku 1995 přitom stejná autorka zveřejnila povídku *Dracula na skalách*, ve které Irene Adlerová ochrání před hrabětem jistou lepu dívku, zřejmě Doylevu příbuznou. Irene o svém činu informuje, koho jiného, než Brama Stokera.

Taky v dalším románu *Krvavé závěsy* (2002) – od Roberta Josepha Randisiho – pronásledují Stoker a Doyle Jacka Rozparovače – a roku 2004 vydal David Stuart Davies i román *Zčuchané přádeno*, který je poněkud neregulérním pokračováním *Psa baskervillského*. Holmes se tu potká jak s Draculou, tak s Abrahamem Van Helsingem.

A ve frašce – z téhož roku – *Místa pro druhé dějství* – z pera Bradley Sinora – sledujeme představení známé opery *Piráti z Penzance* (od Gilberta a Sullivana), ve kterém má příhodnou roli – opět – Dracula. Přitom se potká s Mycroftem Holmesem i dr. Watsonem.

V dalším románu *Draculův mor* (2006) – od Stephena Seitze – poprosí Mina Murray – snad až na kolenu – Watsona a Sherlocka, aby našli jejího pohřešovaného snoubence Jonat-

hana Harkera; i putujeme opět do Transylvánie, a vždycky racionální Sherlock nezačne v upíry věřit ani poté, co je pokoušán.

Povídka Neila Gaimana *Studie ve Smaragdové* (česky 2007) se odehrává v alternativní viktoriánské Anglii – ovládané bytostmi H. P. Lovecrafta. Sherlock musí vyšetřit zavraždění mimozemského prince. V povídce Billa Cridera *Ve znamení upíra* (česky 2007) kousne malého syna Stokerova přítele „něco jako vampýr“, a tak spisovatel vyhledá Sherlocka, aby se odrazila i v románu *Dracula* a Doylevě povídce *Upíru v Sussexu*. – V Criderově *Případu zmizelého upíra* se Sherlock potká se Stokerem a Van Helsingem. V příběhu *Rudý soumrak* (2008) žije Holmes i ještě za druhé světové války (podobně jako v Chabonově románu *Konečné řešení*, 2004) a bude evakuován do domova důchodců – v Kalifornii, kde řeší záhadu jakéhosi muže odolávajícího všem kulkám.

Atd. Obávám se, že ten výčet neskončí. Nikdy. Snad je důkazem, že lidé ještě nepřestali holdovat psanému slovu (přece jenom ne), a ve své většině leda přestali věřit v „pána boha“ (jak už říkal Chesterton), a tak jsou připraveni (a ochotni) věřití čemukoli.

Ivo Fencel

Upír Nosferatu. „Jakmile Harker překročil most, obklopily ho přízraky.“ <https://www.youtube.com/watch?v=FC6jFoYm3xs>

● scifistech jinde

Je tomu možná i patnáct let, co se v antikvariátu objevil jeden sympatický, ale lehce trhlý mladík a chtěl něco hodně starého o Janu Žižkovi. A tak jsem vytáhl knížku z roku 1920 od Jaroslava Prokeše. Ten kluk si ji koupil a pak se pravidelně objevoval a bral všechno, co se týkalo Jany Žižky. To až později jsem si uvědomil, že je to známý filmař a scenárista Marek Dobeš. Byl Žižkou úplně uchvácen a tvrdil, že jednou o něm natočí velko-film. My jsme měli ve skladu zbytky knižní pozůstalosti po Miloši V. Kratochvílovi, který napsal scénář toho prvního velko-filmu o Žižkovi, a tak si Marek pokaždé odnášel nějakou publikaci. Dokonce si o nás koupil velký obraz tohoto bojovníka. A pak přišel s informací, že ten velko-film nabývá konkrétních obrysů. Že se spojil se svým kámošem Petrem Jáklkem a že se máme na co těšit. Jenže za pár let vešel do antikvariátu poměrně naštván. On se Jákl prý vůbec nedrží jeho scénáře, mění realie a překrucuje historii. Tudíž on u toho nechce být. Přesto si koupil ještě jednu knihu o Žižkovi, dvě stě let starou a tudíž drahou.

No ale já se chci vrátit k té první knize, kterou zrovna držím v ruce. Představte si, že ji nepsal slovnutný pan profesor, ale ani ne 25letý mladík. Jaroslav Prokeš promoval poslední rok války 1918 a hned poté začal psát svého Jana Žižku. Chvilí byl učitelem dějepisu na gymnáziu, ale pak dostal místo koncipisty II. třídy v nově vzniklém Státním archivu. A tak vlastně jako pomocník píše za rok sepsal první moderní publikaci o největším českém vojevůdci. Knihu pak vydal v roce 1920 nakladatel Borový a na dlouhou dobu se stala základním zdrojem informací o Janu Žižkovi.

Ať je to, jak je to. Ať scénář napsal Marek Dobeš, nebo Petr Jákl, na ten film se těším. Totiž mám takový pocit, že nějakým minimálním drobečkem jsem přispěl k jeho vzniku.

V úctě, Milo Burdátš, antikvář pražský / FB

Arvéd aneb Okultista udavačem

Skutečný životní příběh okultisty a spolupracovníka komunistické Státní bezpečnosti inscenuje Vojtěch Mašek jako temné i potměšilé interiérové drama.

Vojtěch Mašek (nar. 1977) už se prosadil jako jeden z nejlepších českých komiksových tvůrců. Proslavily ho především scénáře (mimo jiné ke komiksovým románům *Svatá Barbora* nebo *Návrat Krále Šumavy*); ostatně právě scenáristiku vystudoval na pražské FAMU. I proto má blízko k filmu a už před drahně lety zkoušel prorazit s patrně až příliš velkolepým filmovým projektem vycházejícím z Maškovy vlastní komiksové trilogie *Monstrkabaret Freda Brunolda*. To se nepovedlo, nicméně v nedávných letech už filmy podle jeho scénářů *Křížáček* (2017) a *Okupace* (2021) sbíraly trofeje na festivalech i domácích výročních cenách. Jistě povzbuzen těmito úspěchy se pustil do vlastního filmu.

Když se z obětí stávají kati

Film *Arvéd* Mašek samozřejmě nejen režíroval, ale také napsal, ačkoliv nebyl jediným scenáristou: spolupracoval se spisovatelem Janem Poláčkem, který už o titulním hrdinovi napsal a v roce 2016 vydal román *Malostranský ďábel*. Film není adaptací tohoto románu, nicméně mnoho jeho prvků využívá, samozřejmě především líčení nejpochmurnější etapy života Jiřího Arvéda Smíchovského (1898–1951). Ten patřil k nejvdělnějším lidem první republiky, studoval na univerzitách ve Francii i v Itálii, ovládal sedm jazyků a zabýval se okultními vědami. A také byl homosexuál.

Maškův film jej však poprvé zachycuje až v době protektorátu, kdy Arvéd kolaboval s nacistickou tajnou policií (pravda, dějem se občas mihnou ještě starší vzpomínky na magické vyvolávání démona, které Arvéd v čele významných českých prvorepublikových okultistů vedl). Úvodní scéna zachycuje Žida Štěpána Plačka vyslýchaného vychytralým nacistou, vzápětí však následuje další, kde se Plaček objevuje starší, uvelebenější a autoritativní, to když sám jako pracovník komunistické tajné policie vede výslech. Mašek tímto obratem znázorňuje, jak často se v průběhu dvacátého století měnily role, jak snadno se z obětí stávali kati a naopak.

Šprýmař, manipulátor i troska

Ale nečiní tak nijak školometský; přestože střet Arvéda s tajnou policií tvoří hlavní zápletku, režisér klade důraz především na rozpornou hlavní postavu, která střídá náladu a role, často v průběhu jediného rozhovoru. Arvéd je zároveň okouzující homosexuální svůdník, šprýmař, manipulátor, hráč s osudy druhých i s osudem vlastním a nakonec blouznící troska v rukou policistů a bachařů. Ale i v okamžicích, kdy se zdá být na dně, ještě dokáže ostře drápnout a situaci (byť někdy jen na pár vteřin) obrátit ve své vítězství. V podání Michala Kerna je to fascinující postava, kterou divák lituje i nenávidí a o jejíž přítomnosti není do poslední chvíle jasno.

Stejně tak není až do konce filmu jasno o jeho žánru a charakteru. Od počátku je patrné, že nepůjde o žádnou biografii jako třeba v případě Trojanova filmu *Toman* ze stejného historického období. Magické prvky, které se příběhem prolínají, nicméně děj zcela neovládnu a režisér ani ve vypjatých závěrečných scénách (těch realistických i těch snových či halucinačních) ničím nedá najevo, že by v Arvédově světě skutečně existovala a fungovala magie.

Bez slunečního světla

Pocity nejistoty, ohrožení a klaustrofobie ve filmu posiluje zasazení všech scén do interiéru, dost často ještě potměšilých: jednoduchá výslechová místnost, vězeňská cela a chodba, Arvédův okázale zařízený, ale opět jen umělým světlem ozařovaný byt. V nich se vedou dialogy, jichž je Arvéd mistrem – úhořovitý i autoritativní, škemrající i chladně vyhrožující, zoufalý i zákeřný. Mašek ještě prolíná různé časové roviny, tedy období protektorátní, kdy si hlavní hrdina žil skvěle, období poválečné, kdy jej komunisty čím dál významněji ovládaná policie využívala jako svědka proti skutečným i domnělým kolaborantům, a období procesu s Rudolfem Slánským, kdy se radikálně měnily role i uvnitř Státní bezpečnosti.

Arvéd je samozřejmě výsostně artový film, jeho stylizace místy působí trochu divadelně, a diváci domácích romantických komedií by se mu tak měli zdaleka vyhnout. Jako takový klade na publikum značné nároky: aby se orientovalo v historii protektorátu, v poválečné době i v padesátých letech, aby stihalo sledovat časové skoky, aby vydrželo dvě hodiny sépiově hnědých obrazů bez slunečního světla. Diváci nemusejí znát jména jako Jan Kefer nebo František Kabelák, ale ti, kdo o nich mají nějaké tušení, jej asi ocení víc. Ti ostatní musejí ocenit alespoň obdivuhodný herecký výkon Michala Kerna, vedle nějž působí mnohem zkušenější kolegové Saša Rašilov a Martin Pechlát poněkud ploše a bezvýrazně. **Pavel Mandys**
Arvéd. ČR, 2022, 120 min. Scénář: Vojtěch Mašek a Jan Poláček. Kamera: Dušan Husár. Režie: Vojtěch Mašek. Hrají: Michal Kern, Saša Rašilov, Martin Pechlát.

Jan Poláček, Vojtěch Mašek, Michal Kern, Saša Rašilov nejm., Ivana Uhlířová, Marián Labuda ml., Vojtěch Vodochodský

Terraforming Mars

Již dlouho jsou deskové hry chápány jako prostor, ve kterém je možné zkoumat nápady z oblasti science fiction. Ve světě science fiction se hry, ale i knihy, filmy nebo televizní pořady, používají k vyprávění příběhů, počínaje bitvami obřích robotů a konče souboji vesmírných lodí a mezihvězdnými výpravami. A oblíbeným námětem sci-fi příběhů je Mars, který je ostatně velmi populární kulisou. Jelikož na Měsíci evidentně není žádný život, posunulo se těžiště naší představivosti na Mars. Mars se v nedávné minulosti stal jakousi vysněnou planetou obývanou vysoce inteligentní mimozemskou civilizací, která vybudovala rozsáhlé kanály a řečiště, jež bylo vidět z vesmíru. Na druhou stranu z Marsu také pochází agresivní druh mimozemšťanů, kteří si chtějí podmanit lidstvo. Nejznámějším příkladem druhé skupiny je román H. G. Wellse *Válka světů* (*War of the Worlds*). Nakonec jsme však zjistili, že i Mars je bez života. Jde o chladný a nehostinný pouštní svět.

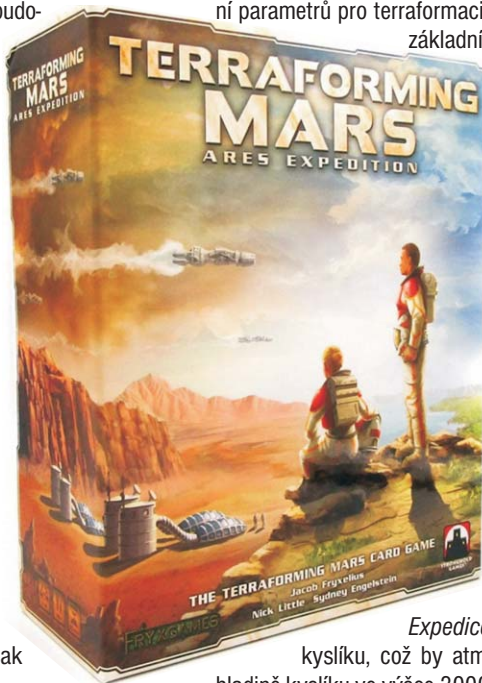
A tak se příběhy o Marsu vydaly jinou cestou. Objevily se příběhy o kolonizaci této planety, o tom, jak by lidstvo mohlo osídlit svět bez života a proměnit ho v ráj – nebo jej učinit alespoň částečně obyvatelným. Pravděpodobně nejdrobněji tuto myšlenku rozvíjí trilogie *Mars* od Kima Stanleyho Robinsona, která popisuje osídlování a kolonizaci Marsu v průběhu více než dvou století. Podobně „hard sci-fi“ přístup zvolil i Andy Weir ve svém *Marťanovi* a Ridley Scott ve filmové adaptaci tohoto románu; tentokrát však v podobě robinsonády z Marsu.

Hra *Terraforming Mars: Ares Expedition* (Terraformace Marsu: Expedice Ares) je tak jen dalším z řady příběhů o rudé planetě. Hra *Expedice Ares* se nechala silně inspirovat Robinsonovým dílem a pojednává o dlouhém procesu přetváření Marsu na obyvatelnou planetu. Jedná se o karetní hru založenou na mimořádně populární hře *Terraforming Mars*, která se v současné době nachází na pátém místě v žebříčku 100 nejlepších her sestaveném fanouškovským webem Board Game Geek. *Expedice Ares* je sice jednodušší a menší než její starší předchůdce, přesto je její příběh stejně propracovaný, a hráči spolu závodí o to, kdo dokončí přeměnu planety rychleji a efektivněji než jejich soupeři.

Hra se řadí do žánru zvaného „engine-building“, který je založen na hlavním herním mechanismu, v němž hráči získávají zdroje a využívají je k efektivnějšímu získávání dalších zdrojů. Ve hře *Expedice Ares* mohou hráči získávat peníze označované jako Mega Credits neboli MC, teplo a rostliny – kromě toho získávají titan a ocel, díky nimž jsou některé úkoly jednodušší. Vítězství ve hře závisí na shromažďování zdrojů a jejich rozumném využívání. Jak tedy člověk vlastně vyhraje? Hra končí,

když se podaří Mars terraformovat – to znamená zajistit na něm dostatek vody a kyslíku a dostatečně vysokou teplotu – vítězem se stává hráč, který v průběhu hry získal nejvíce bodů, zpravidla díky dosažení pokroku u výše uvedených parametrů.

Zaměříme se nyní na vědecký základ této hry. Herní návrhář Jacob Fryxelius vystudoval chemii a velmi dbal na to, aby hra co možná nejlépe odpovídala vědeckým poznatkům. To znamená, že karty ve hře vycházejí ze skutečných technologií nebo z úvah o budoucím možném vývoji technologií. I nastavení parametrů pro terraformaci Marsu je realistické. Jedním ze základních kritérií je voda, přesněji řečeno oceány. Hráči musí otočit devět destiček na povrchu Marsu a proměnit je z červeného písku v modrý oceán. Každá destička představuje 1 % povrchu Marsu a otočení devíti destiček zajistí dostatečný objem oceánů k nastolení stabilních hydrologických cyklů a klimatických jevů. Cílem je, aby na Marsu přišlo. Dalším klíčovým parametrem je hladina kyslíku v atmosféře. Ta se zvyšuje především stimulováním růstu rostlin a lesů. Kyslík představuje nezbytnou podmínku pro dýchací atmosféru a Mars ho má sotva 0,2 %, zatímco na Zemi je to 21 %. V prostředí hry

Expedice Ares je zapotřebí pouze 14 % kyslíku, což by atmosféru na Marsu přirovnalo ke hladině kyslíku ve výšce 3000 m n. m. Je sice pravdou, že tak vysoko se města stavějí jen zřídka, ale existují určité výjimky, jako je La Paz (3640 m n. m.), které dokazují, že je možné žít i v řidší atmosféře. Nakonec je nutné dosáhnout teploty 8 °C na rovníku, což je sice stále ještě poměrně chladno, ale zároveň dost teplo na to, aby se na planetě dokázal udržet život. Všechny uvedené parametry se také vzájemně doplňují. Zahuštění atmosféry vytváří skleníkový efekt, který současně zvyšuje teplotu, zvýšení teploty způsobí tání oxidu uhličitého, který s sebou přináší další zvyšování teploty, čímž dochází k mohutnějšímu tání ledu a tím i nárůstu objemu povrchové vody.

Hráči hrají karty, aby získali zdroje pro získání dalších karet a zvýšení základních parametrů terraformace. Hra se tak do značné míry zakládá na kartách, jež v sobě ukrývají vědeckofantastický koncept budování světa. Jedním z prvních rozhodnutí, které hráči musí učinit, je, za jakou společnost budou hrát. *Expedice Ares* se rozhodla zachovat zajímavě různorodý přístup. Na rozdíl od radikálnější levicově orientované politiky Robinsona hrají v tomto světě klíčovou roli při přeměně rudé planety korporace. Zároveň však hra zdůrazňuje, že „projekt bude vyžadovat společné úsilí celého lidstva“ a že „zajištění lepší

Chlapečci a toxoplasmóza

Bylo by zajímavé zjistit, jaký vztah měla Anna Boleynová ke kočkám, je totiž docela dobře možné, že pokud by se k nim měla více, mohly dějiny Anglie a její osud vypadat docela jinak. Kdyby totiž porodila syna, stačil by i nějaký nepřilíš duživý, nejenže by se pravděpodobně dožila vysokého věku, ale nejspíše by ani nenásledovala alžbětínská epocha (smrt Marie Stuartovny, vláda krále Jakuba atd., atd.).

Jak to souvisí s kočkami? Něco prozradil už titulke a zbytek se dovíte z výpisku mé dovolenkové četby. **ZR**

Toxoplasmou indukované snížení přísnosti kontrolních mechanismů [během těhotenství] se projevuje i méně drasticky, konkrétně zvýšením šance, že se nakažené ženě narodí potomek mužského pohlaví. Přítomnost Y-chromosomu a jeho vliv na průběh vývoje zárodku obvykle nejsou považovány za tak závažnou vadu, jakou je například Downův syndrom (ačkoli na rozdíl od něj například o více než 1000 % zvyšuje riziko, že se jedinec v dospělosti dopustí násilného trestného činu a minimálně o 10 000 %, že po sobě na záchodě nechá zvednuté prkénko). Přesto je většina mužských zárodků potracena v průběhu těhotenství. Na začátku připadají na 1 samičí zárodek usazený v děloze 3 zárodky samců, po devíti měsících se rodí zhruba stejně chlapečků jako holčiček. U žen nakažených poměrně nedávno toxoplasmou se však nakonec narodí 260 chlapečků na 100 holčiček. V podstatě to samé bylo pozorováno u toxoplasmou nakažených laboratorních myší. Samčí embrya jsou patrně zabijena nenáhodně. Přednostně jsou samovolně potracena ta, která vykazují nějaké, třeba velmi mírné vývojové vady. To vysvětluje, proč rychlost vývoje zárodku a následně i tělesného a duševního vývoje ve třech prvních letech života je u synů toxoplasmou nakažených matek nižší než u synů matek nenakažených. Podle některých představ je nižší vývojová kanalizace samců a samčích zárodků evoluční adaptací. Pro oplodnění všech samic v populaci stačí jen pár životaschopných samců, takže zbytek může sloužit evoluci jednak jako levný pokusný materiál na odzkoušení si evolučních novinek a jednak jako odpadkový koš pro zbavení se škodlivých mutací. Trochu se děším, jak s tímto poznatkem naloží na katedře genderových studií.

Jaroslav Flegl

Petr Svoreň, jr

budoucnosti pro naše potomky bude stát za to“. Konkurenční povaha kapitalismu poměrně dobře vyhovuje celkovému konceptu hry, a zatímco hráči spolupracují při dosahování společného cíle, zvítězit může nakonec jen jedna společnost. Můžete si vybrat z různých korporací, od humanistické Iniciativy Spojených národů pro Mars (United Nations Mars Initiative) až po Meziplanetární kinematiku (Interplanetary Cinematics), což je korporace, která získává prémie, když hráč zahraje zajímavé karty událostí, jako je například Ledový asteroid.

Kromě korporací mají hráči k dispozici tři typy karet: modré akční karty, zelené výrobní karty a červené karty událostí. Tyto karty mají nádherné provedení a vyprávějí příběh o proměně Marsu. Možná získáte solární elektrárnu a tepelné ohříváče, které vám pomohou co nejrychleji zvýšit teplotu na planetě. Nebo zvolíte skromnější přístup a budete dovážet ptáky, mangrovy a mechy, abyste pomohli vytvořit rodící se ekosystém planety. Mnohé z těchto karet vám mohou nabídnout velmi příznačné a zvláštní schopnosti, které téma hry ještě výrazněji promítnou do průběhu hraní. Například karta „rozkladná houba“ vám dovolí odstranit žeton mikroba nebo zvířete z jiné karty a získat tři rostlinné zdroje – něco se rozloží a dá vzniknout něčemu novému!

Je však velmi důležité, aby byla zachována rovnováha mezi produkcí různých zdrojů. Při své poslední hře jsem se natolik soustředil na přijetí drastických opatření, jako například náraz měsíce Phobos do Marsu, abych zvýšil povrchovou teplotu, že jsem zcela opomněl sledovat produkci kyslíku. Na mém Marsu sice bylo teplo, ale vzhledem k nedostatku kyslíku tam nemohlo nic žít. *Expeditice Ares* nabízí nejen náročný herní zážitek – hrál jsem například v režimu sólo, a přesto jsem nevyhrál –, ale také napínavý příběh, čehož je dosaženo kombinací tématu a pravidel hry. Na rozdíl od jiných sci-fi příběhů o Marsu poskytuje hra *Expeditice Ares* nejen zábavu a pobavení, ale také poučení a hlavně je interaktivní. Umožňuje hráčům vyprávět jakýkoli příběh o rudé planetě, který si sami dokáží vymyslet, a skrze něj je seznamuje s reálnými vědeckými poznatky, které se za něj skrývají. Sečteno a podtrženo, tuto hru mohu vřele doporučit.

Jak vidno, obsadit Mars není lehké ani ve světě sci-fi příběhů, ani ve stolní hře a nebude ani v blízké realitě.

Odposlechnuto

Na nás dnes dopadají negativní důsledky rozhodnutí na úrovni velkých evropských zemí. [...] Klidně emisní povolenky vypněme. Uvidíme, co se stane. První evropská lekce: Musíš mít odvalu říkat věci, které se nelíbí evropskému hlavnímu proudu. Protože ten evropský hlavní proud nás svými rozhodnutími dostal tam, kde jsme. Prožíváme obrovské zrychlení času. Teď jsme prudkým vzestupem ceny elektřiny prožili to, co jsme s Green Dealem měli prožívat deset let. Víme, co je ten důsledek. My ten Green Deal nejsme schopni unést. To je druhá evropská lekce. Třetí evropská lekce. Jsme sice vývozce elektřiny, ale v dovozu ropy a plynu, což jsou také energie, jsme silně závislí na ostatních. Čtvrtá evropská lekce. Dostali jsme se do

závislosti, do které se Poláci nikdy nechtěli dostat. Jsme vazaly německé a ruské politiky. Ve stejnou chvíli. Poláci dělali promyšleně vše pro to, aby se jim to nikdy nestalo. Já ale všem garantuji, že kdyby tady někdo deset nebo patnáct let pracoval na polském řešení, to znamená, že by hledal záložní zdroje, které jsou dražší, a systematicky to v politice dělal, tak všichni ti lidé mají na krku trestní oznámení. Nebo sedí ve vězení. Protože v Česku bychom nebyli schopni akceptovat, že děláme něco kvůli bezpečnosti draž. Vždycky bychom říkali, že je to nějaká krádež, a všichni ti, kdo to rozhodli, by skončili v kriminále. To je náš rozdíl proti Polsku. Za ten dnes platíme. Za bezpečnost se musí zaplatit. Poláci to vědí. My ne. Je to cena za českost. **Mojmír Hampl v rozhovoru s Lenkou Zlámalovou**

Časem s vědou - září

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Prvního září 1807 student lycea v Grenoblu **Jean-François Champollion** v „maturitním“ řečnickém cvičení představuje zkušební komisi začátek své knihy *Egypt za vlády faraonů*. Vzápětí se stává členem Společnosti věd a umění v Grenoblu. Bylo mu sedmnáct.

Narodil se těsně před Vánoci 1790 v jihofrancouzském Figeacu jako sedmé dítě knihkupce. V pěti se naučil číst tak, že srovnával texty naučené nazpaměť s vytištěnými v matčině modlitební knížce. V jedenácti ho starší bratr odvezl do Grenoblu. Tam se Jean naučil latinsky, řecky a hebrejsky, tam ve dvanácti napsal své první dílo: *Dějiny slavných psů*.

Ve třinácti se pouští do arabštiny, syrštiny, chaldejštiny a koptštiny, což je nejmladší vývojová fáze egyptštiny. Spolužáci mu přezdívali Egypťan.

Traduje se, že v šestnácti ho přivedli k Franzi Gallovi, vynálezci frenologie. Ten prý po prohmátání jeho lebky užasle vykřikl: „Ach! To je ale geniální lingvista!“

V Paříži, kam odjel v sedmnácti, se ve značné bídě naučil persky a pro jistotu i čínsky, poněvadž se spekulovalo o čínském vlivu na starý Egypt. Z živých cizích řečí mluvil plyně anglicky a italsky.

V devatenácti se vrací do Grenoblu jako profesor historie na tamní univerzitě, kde mimo jiné učí bývalé spolužáky z lycea. Kolegové na jeho raný vzestup zárlí. V roce 1815, po definitivním pádu Napoleona (jehož je přívržencem), dostává výpověď. Tím narušivěji se – nouzi navzdory – doma ve Figeacu věnuje hieroglyfům. Studuje, konzultuje s nejlepšími odborníky.

Hieroglyfy, jak známo, jsou obrázkové písmo, jedno ze tří, která starí Egypťané užívali. Sloužilo k tesání do kamene, zatímco písmem hieratickým (kněžským) a později i démotickým (lidovým) se psalo na papyrus. Používaly se do 3. st. po Kristu, kdy v Egyptě zanikla původní kultura a prosadilo se křesťanství. Od té doby jim nikdo nerozuměl.

Hieroglyfické písmo obsahuje přes 700 znaků, a to tři druhy: *ideogramy* zobrazují daný objekt (například tvář), *fonogramy* vyjadřují zvukovou hodnotu písma (existuje čtyřicet znaků pro jednotlivé hlásky a sto padesát pro kombinaci hlásek). A jelikož Egypťané nepsali samohlásky, mohlo mít napsané slovo několik významů. Proto se k napsanému textu přidávaly znaky obecných pojmů, které umožňovaly jeho přesné pochopení (Champollion je nazval *determinanty*). Ty se nevy-slovovaly – kupříkladu napsané slovo doplněné obrysem domu znamenalo „dům“, stejné slovo, ale s obrázkem kráčejíciho, znamenalo „jít“. Četlo se zprava nebo zleva podle orientace k tomu určených symbolů.

V Champollionově době byl prakticky jediným vodítkem dvoudílný spis *Hieroglyfika* od Řeka Hórapollóna z konce 4. století. Zrada však spočívala v tom, že on, jakkoli v jeho době ještě žili lidé hieroglyfů znalí, napsal knihu takřkajíc od stolu a udělal v ní řadu chyb.

A teď k Rossetské desce. Jak známo, v počátcích své kariéry se Napoleon pokusil dobýt Egypt, ale pohořel. A tak se je-

dinou cennou kořistí jeho tažení stala právě Rossetská deska, v červenci 1799 náhodně nalezená při opeřovacích pracích poblíž městečka Rosetta na Nilu. Na jedné straně ji pokrývaly tři sloupce textu, každý z jiného druhu písma. Hieroglyfické obnášelo 14 řádků, démotické (koptština) 32 řádků a 54 řádků bylo ve starořečtině. Od počátku bylo zřejmé, že tento černý, jako stolní deska velký a asi 30 centimetrů silný kámen je důležitý. On totiž – za předpokladu, že každý sloupec pojednává o tomtéž – otevřel možnost přečíst písmo dávno zaniklé egyptské civilizace.

Po Napoleonově fiasku v Egyptě se desky zmocnili Angličané a uložili ji v Britském muzeu; Champollion pracoval s opisem, který si přivezl z Londýna. Na něm při srovnávání znaků ve jménech Ptolemaios, Kleopatra a Ramesse (ty se poznaly tak, že byly pokaždé obtaženy linkou) objevil některé shodné znaky. Detailní postup tu není nezbytný, nicméně snad by se dal obecně charakterizovat tak, že nevšední jazykový talent i studiem získané znalosti zkombinoval se zásadami matematické logiky. Právě její pomocí, přestože ji nijak zvlášť nestudoval, se prodral labyrintem shod a rozdílů mezi znaky, zvuky, významy...

Když na to po mnohaletém úsilí kápl, bylo to **14. září 1822**, celý vzrušený a vyčerpaný, vykřikl jen „Mám to!“ – a upadl do pětidenní mdloby. Jakmile se dal dohromady, **23. září téhož roku** o svém objevu přednáší ve Francouzské akademii.

Postupně sestavuje hieroglyfickou „abecedu“, sestavuje slovník koptštiny a její gramatiku. Stává se prvním vedoucím egyptologického oddělení v Louvru, přednáší egyptologii na univerzitě.

Vláda pomíjí jeho pronapoleonskou minulost a v roce 1828 ho vysílá do Egypta. Splněný sen přichází na poslední chvíli. V Egyptě mimo jiné objevuje starý chrám zasvěcený bohyni Eset, ale také si doniči zdraví podlomené již předchozím strádáním; svým dílem přispívá i osvojení místních hygienických návyků včetně pití vody z Nilu. Po dvou letech se vrací jako vícenásobně těžký marod.

Jean-François Champollion umírá jednáctýřicetiletý počátkem března 1832 v Paříži během epidemie cholery.

František Houdek

Odposlechnuto o filmu PREDÁTOR: KOŘIST

Mě víceméně zklamal. Téma nabízelo skvělý příběh, kdy se hlavní hrdinka dostane mezi dva druhy „lovců“. Ale provedení je zoufale normcore. Není tam jediná scéna, která by byla nějak mimořádná. Nic, k čemu by bylo zapotřebí originální tvůrčí mysl. Ani jednou jsem nebyl napnutý. V podstatě hluboké béčko, které se použitím původních Američanů tváří jako něco víc (včetně možnosti dabingu v komančtině, jo!).

Finále? Když si kdysi Ripleyová poradila s mnohem silnějším vetřelčí královnou, brali jsme to jako úžasný triumf ženství v jinak chlupáckém žánru. U *Predátor: Kořist* už mám pocit, že se jen plní svědomitě zadaný úkol pro genderově a kulturně citlivou generaci, již Vetřelci pomohli vychovat. **Ivan Adamovič**

K velikosti o červivých sucharech a zkažené vodě Třeštění letitého popularizátora 118

„Ošklivý. Malý, neohranbý sedlák...“ napsali o Fernãovi Magalhãesovi, když počátkem 16. století začal kariéru na portugalském dvoře. Takto diskvalifikován, „možnost stát se komořím vyměnil za kabátec prostého vojáka v indickém vojsku“. Právě odtamtud si kromě trvale bolestivého zranění nohy přivezl i sen o dosažení pohádkově bohatých zemí východní Asie směrem západním, na rozdíl od Kolumba už ale nejen napříč Atlantikem, ale i mořem, které leží za Amerikou (tehdy se mu říkalo Jižní).

Když ho král Manuel I. i vinou dvorských intrik oslyší, přechází – stejně jako předtím Kolumbus – k úhlavnímu nepříteli Portugalska. Španělský král Karel V., zlákan vídinou bohatých zemí mimo sféru vlivu Portugalska, plán cesty na západ přijímá.

10. srpna 1519 ze Seville oficiálně a potom 20. září na ostroze ze San Lúcaru vyplouvá pět starých lodí (největší o výtlačku kolem sta tun) se zhruba 240člennou posádkou.

V prosinci 1519 dospěly k břehům do Brazílie. Během přezimování vypukla na třech z nich vzpoura vedená některými španělskými důstojníky. Velitel jednoho vůdce sfál, dva vysadil na pobřeží. V květnu 1520 jedna z lodí ztroskotala. Při další plavbě podél pobřeží na jih Magalhães 21. října 1520 konečně našel vytoužený průliv (dnes se jmenuje po něm). Zde jedna loď dezertovala, tři zbývající opatrně postupovaly 550 kilometrů dlouhou úžinou plnou skalisek a mělčin. Kronikář výpravy Antonio Pigafetta píše:

„Ve středu 28. listopadu 1520 jsme opustili úžinu a vpluli jsme do Tichého moře. Plavili jsme se tři měsíce a dvacet dnů a za tu dobu jsme nepozřeli vůbec nic čerstvého. Suchary, které jsme měli k jídlu, už nebyly pečlivě, ale prachem smíchaným s červy, strašlivě páchnoucím krysí močí. Po mnoho dní jsme to, co nám červi ponechali, zapíjeli žlutou, skoro šnilou vodou. Jedli jsme také hovězí kůže, jimiž byl potažen hlavní stěžeň, aby se o něj nepředělo stožárové lano. Od slunce, větrů a deště velice ztvrdly, takže jsme je museli nechat čtyři pět dní máčet v moři, pak jsme je chvíli položili na řeřavé uhlí a teprve potom se daly žvýkat. Jedli jsme často i piliny z prken. Krysy se prodávaly půl dukátu za kus, jen kdyby jich bylo více!

Vrcholem naší smůly bylo ještě jedno neštěstí, horší než všechna předchozí. Mnohým naběhly dásně na horní i dolní čelisti, takže vůbec nemohli jíst, a na tento neduh umírali. Celkem zemřelo devatenáct mužů posádky, náš obr a ještě jeden indián ze země Verzinské (dnešní Brazílie, FH). Další dvacet pět nebo třicet mužů se objevily boláky na pažích, nohou i jiných místech těla, takže zdravých nás zůstalo jen pár...“

V jednom však plavci měli štěstí: klidné moře, proto ho velitel nazval Mar pacífico – Tiché moře.

6. března 1521 flotilka konečně dorazila k lidem. Napřed na dnešní souostroví Mariany, po deseti dnech na Filipíny, kde se už domluvil Magalhãesův sluha Enrigue, původem z Malajsie.

Pak se ale velitel nechává zatáhnout do sporu mezi místními potentáty. 27. dubna 1521 je na jednom z ostrovů (dnešní název Cebu) s necelou padesátkou námořníků obklíčen tisí-

covkou domorodců. „Dobrou hodinu jsme jim vzdorovali a nechtěli jsme ustoupit. Vtom jeden domorodec vrhl kapitánovi bambusový oštěp přímo do obličeje. On ho svým kopím vzápětí zabil a nechal zbraň trčet v jeho těle. Když chtěl ovšem vytažit meč, podařilo se mu to jen napolovic, protože měl paži poraněnou jiným oštěpem. Všimli si toho a obstoupili ho. Jeden z nich, ozbrojený *terciadem* (zakřiveným mečem, FH), ho zranil na levé noze a kapitán upadl na tvář. Ihned se na něj vrhli a železnými a bambusovými oštěpy i *terciady* do něj bodali a sekali, až zabili naše zrcadlo, naše světlo, naši útěchu, naše ho opravdového vůdce. Mnohokrát se při jejich útocích obrátil, aby měl jistotu, že jsme se všichni dostali na loď...“

Kapitánovu mrtvolu domorodci nevydali ani za „obrovské množství zboží“, prý „si ho chtějí ponechat na památku“.

Nakonec se vedení zbylých 115 mužů na dvou lodích (tu nejpoškozenější spálili) ujal loďmistr Juan Sebastián Elcano. Ten 8. listopadu 1521 dosáhl souostroví Moluky. Po mnoha obchodech i potyčkách a ztrátě většiny lidí i další lodí (tu zajali Portugalci) nakonec poslední z nich, silně poškozená Victoria, s 18 zuboženými Španěly a 4 Malajci vplula 8. září 1522 do San Lúcaru.

Plavba Victorie trvala bez dvou týdnů tři roky a měřila přes 85 000 km. Magalhãesův rozhodující podíl na ní byl doceněn až později.

První cestu kolem světa lze považovat za jeden z důkazů, že lidstvo v některých činech některých svých jedinců nese stopy velikosti. Vyplout do neznáma bez ponětí, kde leží cílová pevnina, zcela odkázání jen sami na sebe, vyžadovalo mimořádné odhodlání i sebevědomí. V dnešních časech by tomu nejspíš odpovídal let na Mars. Ten by i s návratem trval skoro stejně dlouho. Po pravdě, šanci na úspěch má asi větší než tehdejší plavba, přesto nikoho ani nenapadne to zkusit. Vlastně i tak lze vyjádřit vývoj za posledních 500 let – skrze vztah k riziku, ke strádání, k ceně života...

František Houdek

Odposlechnuto – jak se nikoho nedotknout

„Víme, že ve Spojených státech onemocněli hMPXV lidé označení při narození jako muži, kteří měli sexuální styk s muži a lidmi označenými při narození jako ženy, včetně jedné těhotné osoby. Víme, že hMPXV jsou postiženi cisgender muži i nebinární lidé. Většina jich se sice identifikuje jako gay nebo queer a hlásí blízký kontakt s lidmi označenými při narození jako muži, máme případy, kteří se identifikují jako straight a bisexuální a hlásí blízký kontakt s lidmi označenými při narození jako ženy.“

Takto například mluví představitel obdoby našeho SZÚ v americkém státě Oregon. Pokud se někdo prokousá tou hantýrkou s ještě fungujícím mozkiem, odnese si z toho dojem, že opičí neštovice může dostat prakticky kdokoli, kdo se trochu blíž dotkne někoho nakaženého. Ten expert přísně vzato nelže, jen neříká, že ta „většina“, gay muži, kteří se nakazili při sexuálním styku s jinými muži, je ve všech dostupných studiích a datech přes 95 procent.

Martin Weiss / týdeník Echo

Cesta do hlubin rusákovy duše (VI) aneb O ruské ekonomice, kartelech a avokádu

Probereme si ruskou ekonomiku. Hodně lidí podceňuje její závislost na dovozu technologií. Rusko je tak hluboce integrováno do západních technologických řetězců, že přerušení těchto vazeb povede k jeho kolapsu. Sankce už jsou efektivní a my se můžeme postarat, aby byly ještě efektivnější.

Někteří lidé tvrdí, že „Rusko nic nevyrábí“. To není tak docela pravda. Průmyslové zboží sice v rámci exportu hraje jen malou roli, ale hodně ho skončí na vnitřním trhu. Toto je těžařské zařízení 1ГПКС, které vyrábí Копейский машиностроительный завод – závod s monopolem na zařízení na těžbu draslíku a uhlí.

Vlastník továrny není mafiánský boss. Je to inženýr a 20 let navrhoval těžařská zařízení, má 41 patentů atd. ALE. Jaké zařízení používá k výrobě těchto strojů? MORI SEIKI VL-553 II vyrobené německou pobočkou japonské společnosti.

Na tom je vidět, jak hluboce je Rusko integrováno do západních technologických řetězců. Co Rusko vyrábí, to se vyrábí na západních zařízeních se západními technologiemi, západním softwarem a západními detaily. A to platí i pro zbrojní průmysl.

Diana Kaledina je ředitelkou Baltic Industrial Company, která vyrábí zařízení pro vojenské závody. Říká, že Rusko nevyrábí ložiska, kuličkové šrouby, pohony, CNC systémy, včetně. To vše musí dovážet, i když jako vojenský dodavatel by neměla.

Vláda samozřejmě vyvíjí tlak na dodavatele, aby byli soběstační a nezávislí na dovozu. Jenže náhrada importu (импортзамещение) je z 95 % PR. Výrobci a středně postavení úředníci předstírají, že nahradili import, protože Putin to chce. Za falešnou práci dostávají skutečná ocenění.

Světlana Orlova je guvernérka Vladimíru. V roce 2017 představila nový traktor navržený a vyráběný v místní továrně pod jejím moudrým vedením. Ředitel řečnil, jak je všechny inspirovala a vedla na cestě k tomuto milníku v náhradě importu.

„Naše guvernérka dokáže vést, inspirovat, velet. Několik našich výrobních poboček řídí přímo. Jedním z jejich posledních příkazů bylo vyrobit vlastní traktor. Dva roky na tom pracovali vědci, inženýři, technici,“ uvedl ředitel Lebeděv.

Prezident Putin vydal příkaz nahradit import. Guvernérka Orlova poslechla a vydala příkaz místní továrně, aby vyvinula ruský traktor. Ředitel poslechl a inženýři vytvořili úžasný nový AHT 4135F. Tak funguje ruská vertikála moci.

Jenže ruský traktor AHT 4135F není ruský. Je to český Zetor Forterra 135. Abych to upřesnil: není to kopie českého traktoru. Je český traktor DOSLOVA. Ruský závod nakupuje sady dílů v České republice, smontuje je a předstírá, že traktor byl vyroben doma.

Na fotce je guvernérka Orlova v Brně v České republice. Co tam dělá? Nakupuje sady dílů pro své doma vyráběné traktory. V roce 2017 koupila sto sad dílů od společnosti Zetor, v roce 2018 už 450 sad. Tak realizuje náhradu dovozu. Putin musí být pyšný.

Samozřejmě, že se to prošetřovalo. Samozřejmě, že nepoctivý ředitel ruské továrny byl uvězněn. Naštěstí ale zjistili, že

guvernérka je nevinná a o machinacích vychytralého ředitele nevěděla. Takže pokračovala v náročné vývojářské práci a výsledkem byl nový doma vyráběný traktor Vladimírec.

Jejího vlastenectví a těžké práce si Putin všiml a povýšil ji. Teď je auditorkou Účetní komory Ruské federace. Kontroluje transparentnost ostatních složek státní správy a dohlíží na to, aby se státní prostředky využívaly efektivně.

Tak v Rusku funguje sociální mobilita. Lháři jsou povyšováni. Stačí předstírat náhradu importu, o nakradené peníze se podělit s vlivnými lidmi a je tady povýšení. Teď budete vy kontrolovat transparentnost a zabraňovat korupci. A nohsled jde za mříže, ale koho to zajímá.

Je čas na otázky. Rusové jsou dobří ve vědě a matematice. Za sovětské éry si ruští inženýři vedli skvěle, teď si vedou skvěle v zahraničí. Jak je možné, že Rusko nedokáže vyrobit nic, co by uspělo na světových trzích? Technologické dovednosti zjevně nejsou limitující faktor.

Odpověď na tuto otázku nám poskytnou avokáda. Slyšeli jste někdy o krvavých avokádech? Říká se jim krvavá, protože téměř veškerou produkci avokád v Mexiku mají pod palcem kartely. Takže když nakupujete mexická avokáda, přímo financujete organizovaný zločin.

Řada lidí nechápe, jak kartely vypadají. Představují si drsné surovce s mačetami. Kdepak. Kartely vypadají takhle. Toto jsou bojovníci kartelu Jalisco, kteří provolávají jméno svého šéfa: El Mencho. Vypadají jako armáda. Protože to armáda taky je.

Mancur Olson konceptualizoval stát jako gang. V raných fázích je to potulný bandita, zločinná skupina, která zabíjí, pálí a drancuje a o negativní externalitu se nestará. Ale když se usadí, stane se z něj méně destruktivní usazený bandita. Může se začít rozvíjet civilizace.

Řada lidí považuje Olsonovu teorii za pouhý analytický nástroj. Já si to nemyslím. Zdá se, že řada impérií, například římské nebo osmanské, byla ve svých začátcích banditskými gangy. Proto máme ze začátků tak málo záznamů. Na počátku se o záznamy nestarali.

V tomto kontextu lze kartel, jako je Jalisco, považovat za protostát. Ve skutečnosti má řadu atributů státu a možná se tolik neliší od středověkých „států“, které zpětně glorifikujeme. To je srozumitelné. Ale proč avokáda? Proč ne židle nebo aplikace pro smartphony?

Mafie je dost jednoduchá. Nemůže spravovat něco komplikovaného, aniž by produkci zcela zničila nebo se vyvinula v něco, co už nebude mafie. Kdyby začala se strojírenskou výrobou, zbankrotuje nebo přestane být mafií.

Představme si, že by začala s nějakým komplikovaným podnikáním a musela se přímo zapojit do Schumpeterovy kreativní destrukce. Brzy by musela najímat nerdy. Pak je povyšovat. A časem by se rovnováha moci uvnitř mafiánského gangu nezvratně posunula ve prospěch nerdů.

Tvrdím, že procesy kriticky důležité pro existenci organizace

formují její vývoj. Pokud je něco existenčně důležité, pak mají ti, kdo to zajišťují, navrch. A na původních „ranařích“ přestává záležet. Tak se řada původních mafií vyvinula v něco jiného.

Takže: Ekonomické procesy nejsou z hlediska moci neutrální. To je důležitý aspekt vývoje mocenských struktur. Také by to vysvětlovalo, proč mnozí mocní sabotují ekonomický vývoj. Je pro ně příliš komplexní a nedokáží ho řídit a změnit rovnováhu moci v jejich neprospěch.

Proto si kartely vybraly avokádo. Je to těžba zdroje skýtající zboží na export. Perfektní sběračská základna pro mafií. Avokáda získávají silou a výhrůžkami. Mafie tudíž musí působit jako banda nepředvídatelných násilníků. Takže USA musí ztrestat kartely sankcemi a zakázat dovoz avokáda.

Proto se kartely dopouštějí takového zdánlivě nepotřebného násilí. Není „iracionální“, jak by předpokládali hlupáci, kteří nikdy neřídili žádný kartel. Je naprosto racionální. Image násilníka je pro mafiány výrobní prostředek. Kdyby nevbuzovali hrůzu, kdo by jim dával avokáda?

Zetkaři se od kartelu Jalisco nijak neliší. Putinovy tahy budou dávat větší smysl, když si představíte, že Rusko řídí mafie. Skupina zločinců, která si zajišťuje obchodovatelné zboží na export prostřednictvím násilí a hrozeb. Image násilníka je krmelským výrobním prostředkem a musí být zachován.

Udělejme si jednoduchou vizualizaci mocenské hierarchie v ruské ekonomice. Ropa a plyn jsou nejjednodušší lukrativní odvětví. Takže je ovládají Putinovi přátelé – nejmafiánštější zájmová skupina. Metalurgie je komplikovanější. Takže tu ovládají staří oligarchové z 90. let.

Proč byli původní ropní a plynoví magnáti vyvlastněni, zatímco metalurgičtí oligarchové ušetřeni a nadále zůstali bohatí i za Putinovy éry? Protože metalurgie je příliš komplikovaná, než aby ji mohl přímo řídit Putinův přítel. Metalurgie byla ušetřena, protože jsou na to, aby ji provozovali, moc velká mafie.

Čím blíže jste ústřední moci, tím více jste mafián a tím jednodušší máte myšlení. Nezvádnete řídit něco komplexního. Přesně proto se nejvýše postavené zájmové skupiny s nejjednodušším myšlením chopily vlády nad ropou a plynem. Můžou z ní týt, aniž by to hned zničily.

Oligarchové z 90. let uvažují komplexněji, ale mají v hierarchii moci nižší postavení. Převzali něco, co mohou řídit, aniž by to hned zničili – metalurgii. Samozřejmě ji ničí pomalu. Vytěžují stará ložiska a nerozvíjejí nová. Ale nějakou dobu jim to ještě vydrží.

A skutečně komplexní záležitosti, jako konkurenceschopná zařízení, jsou ponechána nerdům jako inženýr Skurov, majitel oné továrny na důlní zařízení, o níž jsem hovořil. To je velice důležité. Komplexní strojírenství řídí lidé, kteří mají v ruské hierarchii moci velice nízké postavení.

To je velice důležité pro pochopení ekonomických vyhlídek Ruska. Komplexní odvětví, zejména průmyslová, jsou řízena velmi slabými zájmovými skupinami. Výše postavení tolerují nerdy, protože někdo ty obory provozovat musí, a myslí si, že pak ty ubožáky zcela oberou.

Například Uralkali – významný výrobce draselných hnojiv. Je to těžební podnikání, kdo myslíte, že ho bude řídit? Člověk

by předpokládal, že to bude velice silná (a jednoduše přemýšlejší) zájmová skupina, učebnicová mafie.

A je to tak. Předsedou představenstva je Sergej Čemezov, od 80. let výborný Putinův kamarád. V zemi jako Rusko bude těžební podnikání produkující obchodovatelné exportní zboží, jako je avokádo nebo draslík, pravděpodobně ovládané nějakou formou kartelu. A Putinovi kamarádi velice připomínají kartel.

Naneštěstí je těžební podnikání Čemezovova kartelu kriticky závislé na těžebních strojích vyráběných pitomým špřtem Sakurovem. Čemezov neví, jak řídit výrobní závod, takže se s existencí tohoto trapného inženýra musí smířit.

Když Rusko v roce 2014 anektovalo Krym, hodnota rublu okamžitě spadla. Je to dobře nebo špatně? Putin vysvětlil, že je to velice dobře. Předchozí vývozci prodávali své zboží za 1 dolar a dostávali za to 32 rublů. A teď za to samé zboží dostanou 45 rublů. Příjmy rozpočtu vzrostly!

Ruská vývozní struktura je velice jednoduchá. Rusko nic moc komplexního nevyváží. A těžba nerostů je v rukou Putinových přátel. Takže se přirozeně zajímá o veškerý export (přírodních zdrojů). Je to sběračská základna jeho úzkého kruhu.

V tomto paradigmatu nebyl pád rublu problém: vývozci (přírodních zdrojů) zbohatli. Problémem ale bylo to, že výrobci čehokoli komplexnějšího pracují na západních strojích a se západními technologiemi a detaily. Hodnota rublu klesla, náklady na jejich výrobu strmě stouply.

Zamysleme se nad cenou těžebního zařízení Урал-20P vyráběného Sakurovem. V roce 2014 vzrostla o 23,1 %, v roce 2015 o 29,9 % a v roce 2016 o 72,2 %. Rubl oslaboval, byly uvaleny sankce, náklady na strojírenství v Rusku rychle stoupaly. Náklady na údržbu a opravy rovněž.

Za růstem výrobních nákladů stojí ještě další faktor. Když klesala hodnota rublu, stal se lukrativnějším export kovů do zahraničí. Takže i ceny kovů na ruském trhu závratně vystoupaly. Podívejte se, jak různé ceny válcované oceli vzrostly jen za 4 měsíce roku 2016. Zdvójnásobily se.

Hodnota rublu klesala, ceny všeho rostly. Ceny ropy, kovů, zařízení. Jenže těžbu ropy a kovů ovládají silné zájmové skupiny. Takže mohly dál svobodně bohatnout. Čím dominantnější jste, tím víc se vaše odvětví bude věnovat těžbě.

Jenže výrobci, kteří se v mocenské hierarchii nacházeli níže, také začali zvyšovat ceny. To bylo nepřijatelné. Čemezov záhy zorganizoval PR kampaň proti hamižnému Sakurovovi. Podívejte se třeba na tento článek ze státních novin Российская газета. Z webu už ho odstranili, ale dá se dogooglovat.

Výrobci zařízení nemohli držet ceny nízko, když jim všechny náklady rostly. Technicky vzato mohl Čemezov sáhnout k síle a dodavatele ze svého podnikání vypudit. Kdyby se jednalo o těžební podnikání, udělal by to. Ale tohle odvětví pro něj bylo tak komplexní, že ho nemohl řídit.

Tak co Čemezov udělal? Rozhodl se outsourcovat zařízení z České republiky. Putinův kamarád prohlásil, že opravy těžebních zařízení Урал-20P v Rusku jsou příliš drahé, a navázal kontakt s českou společností T-machinery. Ta měla opravovat stroje v České republice.

Tato verze nezní příliš důvěryhodně. Posílat v Rusku vyrá-

běná těžební zařízení do České republiky kvůli pouhé opravě a ušetřit na nákladech, to nevypadá příliš přesvědčivě. Objevily se spekulace, že nešlo o „opravy“, ale o outsourcing výroby v zahraničí.

Celý koncept „opravy“ začne dávat větší smysl, pokud Čechy chtějí, aby Češi zařízení rozebrali, okopírovali a pak sami vyráběli. Pokud Putinův kamarád sabotoval celou agendu náhrady importu a zkusil přenést existující ruskou technologii na Západ, už smysl dávat začne.

Lze jen těžko ušetřit peníze tím, že budete posílat v Rusku vyrobená zařízení k opravě české firmě, která je nevyrobí, a tedy neví, jak opravovat. Ale pravděpodobně to bude možné, když ukradnete ruskou technologii a přenesete ji do EU. Díky úsporám z rozsahu to bude levnější.

Kromě finančního aspektu je tam ještě zcela určitě aspekt mocenský. Kdybyste povolili ruským strojírenským bossům, aby se obohatili, byl by problém. Čím bohatší budou, tím větší je riziko, že se rovnováha moci může vychýlit v jejich prospěch. Nepřijatelné.

Naopak nechat zbohatnout českou společnost je bezpečné. Peníze vydělané Čechy s velkou pravděpodobností nebudou investovány do přerozdělení moci v Rusku. Zatímco peníze vydělané nevhodnou zájmovou skupinou v Rusku by mohly. Růst komplexního strojírenství v Rusku představuje riziko.

Shrme si, co jsme dnes probrali. Ekonomická aktivita, na níž je závislá organizace, není mocensky neutrální. Určuje směr vývoje. Takže ekonomický pokrok (tzn. rozvoj komplexních ekonomických aktivit) představuje jasné ohrožení existujících zájmových mafiánských skupin.

Čím víc se podobáte mafii, tím jednodušeji uvažujete a tím méně zvládnete řídit komplexní ekonomické činnosti. Když se do nich zapojíte, rovnováha moci se změní a původní „ranaři“ se stanou irrelevantními. Mafie může zůstat mafii, jen když provozuje něco jednoduchého.

Těžební podnikání je relativně jednoduché v tom slova smyslu, že může být spravováno mafii dlouho, a přitom dokáže přinášet hodnotu. Pochopitelně nakonec bude také zničeno, ale až za dlouho a to nikoho nezajímá. Komplexní podnikání bude zničeno hned.

Proto hierarchie moci negativně koreluje s ekonomickou komplexností. Nejdominantnější a myšlenkově nejjednodušší zájmová skupina, Putinovi kamarádi, ovládá ropu a plyn. Je to stejné jako v případě avokádového kartelu.

Méně dominantní skupina, oligarchové z 90. let, si mohli ponechat kontrolu nad metalurgií. Je to stále ještě těžební odvětví, ale jeho řízení už je pro Putinovy kamarády příliš komplexní. Na rovinu, ono je příliš komplexní i pro oligarchy, ale jsou alespoň dost chytrí na to, aby metalurgii ničili pomalu.

Komplexnější odvětví, jako například výroba konkurenceschopných zařízení, řídí nízko postavení nerdi. A těm se nepovoluje růst. Pokud je těžaři můžou okrást, taky to udělají. A když ne, tak raději přenesou výrobu do EU.

Outsourcing cokoli komplexnějšího ze Západu je upřednostňováno nejen kvůli ekonomickému hledisku (společnost působící v Evropě pravděpodobně bude vyrábět levněji než

společnost v Rusku), ale také proto, že to neumožní růst interním rivalům.

Domácí výroba není neutrální. Pokud 1) nemůžete přímo řídit komplexní odvětví a 2) umožníte mu obohacovat se, podporujete zájmovou skupinu, jejíž moc časem poroste a může dojít k redistribuci moci. To je nepřijatelné.

Proto je skutečná substituce importu nebezpečná a outsourcing všeho komplexnějšího ze zahraničí bezpečný. Každý dolar, který utratíte za česká zařízení, je dolar, který nezískala konkurenční zájmová skupina v Rusku, která by vás v budoucnu mohla svrhnout.

Kvůli společenskopolitickému kontextu je libovolná vážnější náhrada importu nebo soběstačnost v krátkodobém horizontu absolutně nerealistická. Se současnou rovnováhou moci a současnými institucemi k tomu v Rusku prostě nemůže dojít, protože mocné zájmové skupiny podobné kartelům to budou sabotovat.

A konečně z perspektivy mafie jsou zdánlivě iracionální agresivní kroky naprosto racionální. Mafie těžší zdroje na základě síly a výhrůzek. Impulzivní a nevyzpytatelný image je výrobní prostředek a každá pořádná mafie bude investovat do jeho zachování.

Domnívám se, že Putinova invaze na Ukrajinu je fundamentálně racionální rozhodnutí. Použil ten trik už několikrát a zatím vždycky fungoval. Má všechny důvody se domnívat, že bude fungovat i teď, protože neočekával žádný vážný odpor (jako ho neočekávala většina vojenských expertů).

Nemyslím si, že Putinova invaze je šílená. Myslím si, že to byl pragmatický krok založený na špatných předpokladech. Což je pochopitelné: vysoce postavení jedinci často trpí na nedostatek přesných informací, protože podřízení jim hlásí to, co oni chtějí slyšet.

Kamil Galejev

(přeložili Lukáš Dušek a Viktor Janiš)

Odposlechnuto

Pane Lavrove, budete chtít sedadlo do uličky nebo u okna?
Do uličky a neprovokujte!

SKRP09

Antiruské spiknutí bezesporu existuje – problém je jen v tom, že se na něm podílí veškeré dospělé obyvatelstvo Ruska.

Viktor Pelevin

Ruská ropná společnost Lukoil hlásí další výpadek. (Tentokrát z šestého patra.)

RADHOL13

Dobrý den! Máte chvilku čas na povídání o Drákulovi?
Ne-, počkejte, říkal jste o Drákulovi?

Ano!

Vy jste upíři?

Ano. Nechcete naši brožúrku?

Upíři mají misionáře?

Jistě, odkud by se brali noví upíři?

Předpokládal jsem, že koušete lidi.

Ach. Bohužel. existuje mnoho zraňujících stereotypů. Může-
me jít dál?

Mikro flash Fiction / @MicroFlashFic

ČS FANDOM

Cena Karla Čapka 2023

Čtyřicet dva, to není jen odpověď na základní otázku, ale také nový ročník Ceny Karla Čapka, kterou vyhláší Československý Fandom.

Své práce žánru sci-fi, fantasy nebo hororu s fantastickými prvky psané česky nebo slovensky můžete posílat do 20. listopadu 2022.

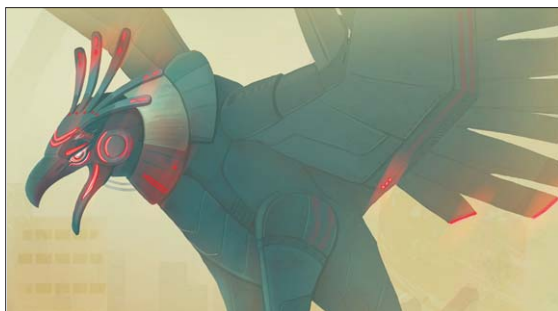
Soutěží se v těchto kategoriích:

- mikropovídka (max. 9 000 znaků včetně mezer)
- krátká povídka (9 001 až 30 000 znaků)
- povídka (30 001 až 90 000 znaků)
- novela (90 001 až 450 000 znaků).

Bližší informace jsou na následujících odkazech:

- FB: <https://www.facebook.com/CenaKarlaCapka/>
- WEB: <http://www.fandom.cz/> v sekci CKČ.
- EMAIL: ckc@fandom.cz

Pavel Mikuláščík
Sekretář CKČ

Fénixcon + Parcon 2022

se blíží, už 2.- 4. prosince 2022 v hotelu Vista, Brno.
Ještě jste se neregistrovali? Tak si pospěšte, od prvního to bude dražší :-)

<https://fenixcon.cz/registrace/>

Doktor

NON FICTION

Olga Pavlova

2 + 2 = 5

Světy antiutopické a dystopické literatury

Název knihy $2 + 2 = 5$ se obecně používá k označení absurdity. Po Francouzské revoluci fráze zdomácněla v politickém diskurzu a George Orwell ji spojil s fikčními světy antiutopické a dystopické literatury. Knižní studie Olgy Pavlovny je teoretickým průvodcem těmito žánry. Zahrnuje zmapování dosavadních výzkumů, zasazení do kontextu vzniku žánrů, včetně analýzy proměny utopické literatury od Platóna po H. G. Wellse, popisuje vznik antiutopické literatury a její proměnu v dystopii. Velká část práce se zabývá specifickou sémiotickou analýzou antiutopické a dystopické literatury 20. a 21. století.

Tolik nakladatel. Abych pravdu řekl, nějaké přesnější rozlišení antiutopie a dystopie jsem z knihy nepobral, ale ony ty pojmy jsou ve stálém vývoji, začalo to dle mého už u prvních utopií, které jejich autoři mínili jako popisy ideálního světa, ale pokud si je přečte dnešní Evropan, překládá si slovo *utopie* jako místo, kde by nikdo nechtěl žít.

Čtenář SF v knize najde hodně zajímavého také o životě Jevgenije Zamjatina, autora asi nejmělečtější dystopie *My*,

a o peripetích vydávání této knihy v Československu. Kniha disponuje rejstříkem a obsáhlým seznamem bohužel jen klasické, univerzitně zpracované literatury, kde chybí největší česká produkce, takže Poláček či Novotného v ní budete hledat marně, ale nenajdete zde ani Jana Bardu.

Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2022, 116 str. 240 Kč

Kate Mulgrew v Praze

Kdy: 1. října 2022

Kde: KC NOVODVORSKÁ, Novodvorská 1013/151, Praha 4

Co: 12:00 začátek

13:00 beseda

15:00 focení

16:30 podpisy

18:00 konec

Jak: vstupenky v prodeji na www.fanbase.cz

Vstupné: 990 – 1 999 Kč

STAR TREK
VOYAGER

Inví